

Ikitaabo kya Hayubu Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo'mundu akwiriiri ukuyigenderera mu makuba. Yahoo kare, Shetaani akagira mbu ahandule Hayubu ku Rurema, mu kumúmalira byoshi byo âli hiiti. Kuli kudeta kwo akayiji teera imbaga yage, no'bugale bwage. Kiri na yenyene, anamúlibuza mu magala gaage.

Uyo Hayubu, iri akabona kwokwo, anakizi haliira na'biira baage, mu kulooza ukumenya íbitumiri Rurema agamúlibuza. Iri hakazinda, Rurema anamúkiza, anamúgalulira byoshi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Hayubu 1.20-22: «Hayubu anayami yijejeeta, anadaat-ula icyambalwa kyage. Ha nyuma, anayibega umushaku kwi'twe, anayibulaga haashi, anatondeera ukuyikumba Rurema kwokuno: “N'gayija mu kihugo, ndi bukondwe. Na mu kulyoka mwo, ngagenda ndi bukondwe. Ngiisi byo nâli hiiti, Nahano ye kabimbeereza. Ye wanashubi binyaga. Ee! Iziina lyage likizi huuzibwa.” Kundu yubwo buhanya bukahikira Hayubu kwokwo, ndaakyo kyaha kyo akagira, mbu ashumuze Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukugezibwa kwa Hayubu (1.1-2.10)

- b) Hayubu ahagana na Herifaazi, na Biridaadi na Sofaari (2.11-31.39)
- c) Herihu naye adeta (32-37)
- d) Nahano aganuuzza Hayubu (38.1-42.6)
- e) Hayubu ashubi longa ibindu, kiri ne'ngingwe ya byo âli hiiti (42.7-17)

Shetaani ageza Hayubu

¹ Mu kihugo kye'Huuzi, mwâli tuuziri mundu muguma, iziina lyage ye Hayubu. Uyo Hayubu, âli mundu wo'kuli, úwâli tungiini imbere lya Rurema. Âli kizi múgingika, iri anayiyeka ne'byaha. ² Âli hiiti abagala balinda, na'banyere bashatu. ³ Uyo Hayubu âli mugale bweneene, we'bibuzi bihumbi birinda, ne'ngamiya bihumbi bishatu, ne'ngaavu kihumbi, na'mabuguma ga bapunda magana gataanu, na'bakozi bingi bwe-neene. Ye wâli mugangambale, ukuhima abandi booshi ba mu mbande ze'sheere.

⁴ Yabo bagala Hayubu bâli kizi gira ulusiku lukulu, mu kukizi kumana mu ngiisi nyumba, ukukulikirana na kwo bâli londiini. Banakizi laalika yabo baali baabo bashatu, kwo bakizi yiji shangiira ibyokulya, banakizi nywa kuguma.

⁵ Yizo siku ngulu, ikyanya zâli kizi ba keera zamala, Hayubu anakizi hamagala yabo baana baage, gira abayeruuse. Mukuba, âli kizi tona, ti: «Ngeeka abaana baani bangaba keera bakola ikyaha, banatuke Rurema mu mitima yabo.» Kwokwo, anakizi zindukiri vyuka shesheezi kare-kare, anatange ituulo lyo'kusiriiza hi'gulu lya ngiisi muguma wabo.

⁶ Iri hakatama, lusiku luguma, abaganda ba Rurema* banagendi kuumana imbere lya Nahano. Shetaani naye, anabagwana ho. ⁷ Nahano anabuuza Shetaani, ti: «Hayagi naawe walyoka?» Shetaani, ti: «Njuba mu jeba-jeba mu kihugo, mu kukizi tanduula byoshi ibiri mu koleka mwo.»

⁸ Nahano anashubi múbuuza: «Aahago! Ka wayitegeereza bwija umukozi wani Hayubu? Mu bihugo byoshi, ndaaye gundi úli mwija nga ye. Uyo Hayubu, áli mu kizi yiyeka ne'byaha, buzira kubiyifunda mwo. Atungiini imbere lyani, anayamiri anzimbahiri.»

⁹ Shetaani anamúnaakira, ti: «Uyo Hayubu, ka agweti agakuyobohera ubusha? ¹⁰ Si we mu múkingira imbande zooshi, kuguma ne'mbaga yage, na ngiisi byo agweti! Keera ukamúgashaanira mu byoshi byo ali mu gira. Lolaga ngiisi kwe'bitugwa byage biyondolosiri mu kihugo. ¹¹ Aahago! Wangatee golola ukuboko kwawe, unayabiirage byoshi byo ahiiti, lyo ugaabona ngiisi kwo agakutuka.»

¹² Nahano, ti: «Ngahwe! Yibyo bindu byage, ugendi bigira nga ngiisi kwo uloziizi. Si yenyene, utamúhume kwo!» Haaho, Shetaani anashaaga imbere lya Nahano.

Igezo lya mbere lya Hayubu

¹³ Lusiku luguma, bagala Hayubu na banyere baage, bâli gweti bagaalya no'kunywa idivaayi kuguma, mu nyumba ya mushija wabo mukulu.

---

* **1:6** 1.6 abaganda ba Rurema Mu kiheburaniya, baana ba Rurema.

¹⁴ Haaho, umukozi anayijaga imunda Hayubu, anamúbwira: «E waliha, tushuba mu lima ne'fuka zo'kukululwa ne'ngaavu. Bapunda nabo, bashuba mu liisa haliira ha butambi.

¹⁵ Lyeryo ngana, Abasheeba banayiji tuteera, banatunyaga ibitugwa, banaminika abakozi booshi ku ngooti. Nienyene naaho nie wafuuka, halinde nyiji kumenyeesa umwazi.»

¹⁶ Uyo mukozi, iri akaba atazi yusa ukudeta, ugundi anahulukira ho, anadeta: «Inguba yati-buka mwi'gulu, yanajigiivya ibibuzi byoshi, kiri na'bangere baabyo. Nienyene naaho nie wafuuka, gira nyiji kumenyeesa umwazi.»

¹⁷ Uyo naye, iri akaba atazi yusa ukudeta, ugundi anahulukira ho, anadeta: «Abakali-daayo, bayigaba mwe'bisu bishatu, banayiji yifuka ku ngamiya, banazitwala, banasiga bayita abakozi baawe ku ngooti. Nienyene naaho nie wafuuka, gira nyiji kumenyeesa umwazi.»

¹⁸ Uyo naye, iri akaba atazi yusa ukudeta, ugundi anahulukira ho, anadeta: «Bagala baawe na banyere baawe, bashuba mu lya, iri bananywa idivaayi mu nyumba ya mwene wabo umukulu. ¹⁹ Lyeryo ngana, ikihuhuta kyanahuusa ukulyoka mwi'shamba, kyanayitimba kwi'yo nyumba ngiisi luhande, yanabayihongoleka kwo. Iyo misore yoshi, yanayami fwa. Nienyene naaho nie wafuuka, gira nyiji kumenyeesa umwazi.»

²⁰ Hayubu anayami yijejeeta, anadaatula ikyambalwa kyage. Ha nyuma, anayibega umushaku kwi'twe, anayibulaga haashi, anatondeera ukuyikumba Rurema kwokuno:

- 21 «N'gayija mu kihugo, ndi bukondwe.
Na mu kulyoka mwo, ngagenda ndi bukondwe.
Ngiisi byo nâli hiiti, Nahano ye kabimbeereza.
Ye wanashubi binyaga.
Ee! Iziina lya Nahano, likizi huuzibwa.»
- 22 Kundu yubwo buhanya bukahikira Hayubu kwokwo, ndaakyo kyaha kyo akagira, mbu ashumuze Rurema.

2

Igezo lya kabiri

¹ Lusiku luguma, abaganda ba Rurema banashubi yiji kumana imbere lya Nahano. Umulezi Shetaani, naye anashubi bagwana ho.

² Nahano anabuuza Shetaani: «Hayi walyoka?» Shetaani naye, ti: «Njuba mu jeba-jeba mu kihugo, mu kukizi tanduula byoshi íbiri mu koleka mwo.»

³ Nahano anashubi múbuuza: «Aahago! Ka wayitegeereza bwija umukozi wani Hayubu? Mu bihugo byoshi, ndaaye gundi úli mwija nga ye. Âli mu kizi yiyeka ne'byaha, buzira kubiyifunda mwo. Atungiini imbere lyani, anayamiri anzimbahiri. Na kundu keera wambidika kwo nimúhoole ubusha, haliko aki tuuziri mwemeera imbere lyani.»

⁴ Shetaani, ti: «Magala ku gandi! Si umundu angatanga ngiisi byo agweti, gira lyo alonga ukuyikiza! ⁵ Aahago! Utee huma naaho ku magala gage, agayami kutuka ngana.»

⁶ Nahano, ti: «Bwija! Wangakoli múlibuza nga ngiisi kwo uloziizi. Si utakolwe kwo wamúyita.»

⁷ Kwokwo, Shetaani anashaaga imbere lya Nahano, anagendi fuka Hayubu kwo'lungemba lukayu, ukushaagira ku shando, halinde kwi'twe.

⁸ Uyo Hayubu, anayibwandalika mu munyotakiiko, anayabiira ikihande kyo'lugyo, anakizi yikwaraashura mwo.

⁹ Mukaage anayiji múbwira, ti: «E yaga, ka uki gagiiri ukutungaana imbere lya Rurema? Giraga ngana ushaahuze Rurema, gira uyifwire.»

¹⁰ Hayubu, anamúshuvya, ti: «Nanga, maashi! Si ugweti ugaadeta nga mukazi muhwija! Tushuba mu yakiira amiija ukulyoka imwa Rurema. Aahago! Kituma kiki tutangaki yakiira amabi kwakundi?» Emwe! Uyo Hayubu, kundu akalonga yago makuba gooshi, haliko ndaalyo akadeta, mbu ahubire Rurema.

Abiira bashatu ba Hayubu, bayija

¹¹ Uyo Hayubu, ikyanya akateerwa na yago makuba gooshi, abiira baage bashatu banayuvwa umwazi hi'gulu lyage, banayemerezania kwo bagendi múkania indege, iri banamúholeeza. Hâli Herifaazi wa mu kihugo kye'Temaani, na Biridaadi wa mu kye'Shuha, na Sofaari wa mu kye'Nahama.

¹² Yabo bashatu, iri bakalangiiza Hayubu ku hala, batanaki múmenya. Lyeryo, banatondeera ukubululuka ku kimombo iri banadaatula amakanju gaabo. Banakizi yitumuulira ulukungu mu matwe, mu kuyerekana ngiisi kwo bakoli jengiirwi.

¹³ Iri hakatama, banayija ha butambi lya Hayubu, banabwatala mu luvu, halinde ukuhisa

isiku zirinda, ubushigi ni'zuuba. Mu yizo siku, ndaalyo igambo lyo bakamúdesa. Mukuba, bâli bwini kwa'malibu gaage galeeziri ulugero bweneene.

3

Hayubu agania

¹ Iri hakatama, Hayubu anadaaka ulusiku lwo akabutwa kwo, ² anadeta kwokuno:

³ «Bulya bushigi bakadeta: “Umukazi aheeka inda yo'mwana mutabana.”

Aahabi! Bulya bushigi buhotolwe, kuguma no'lusiku lwo n'gabutwa kwo.

⁴ Yulwo lusiku, lusingwe ne'kihulu.

Rurema, kwo ayamiragi mwi'gulu, ataki lutwaze.

Hatanabe kiri ne'hikeera íhigalumolekera.

⁵ Yulwo lusiku, luyizingage mwe'kihulu kya namudidi.

Ikibungu kiiru kilubishe, halinde ikihulu kilubwikire.

⁶ «Ee! Yubwo bushigi bwo n'gabutwa kwo, ikihulu kilubwikire.

Lutanâye ki haruurirwe mu siku zo'mwaka.

Kiri na mu muharuuro gwe'siku zo'mwezi, lutâye ki boneke mwo.

⁷ Yubwo bushigi, bubulage abaana.

Batanakizi banda akabuuli hi'gulu lyabwo.

⁸ Ngiisi ábali mu daakana, bakizi ludaaka.

Yago madaaki, gakizi vyula ikingisho-ngisho Levyataani.

- 9 Yulwo lusiku, indonde zo'mukyo, zibeerage mu kihulu.
Kundu lwangayifwija ukubona ulukeera, haliko lubulikage.
Lutabonage ngiisi kwo lukula agaatema.
- 10 Yulwo lusiku, si lukambanguula kwo mbutwe.
Lwanahanguula kwo mbone yaga makuba gooshi-gooshi.
- 11 «Ikyanya n'gahuluka mu nda, kituma kiki ndakayami fwa?
Si nangabutwa, ngoli fwiri!
- 12 Kituma kiki maawe akandengeteera ha kambokwa?
Na kituma kiki âli gweti agakizi nyoza?
- 13 Ingifwe mu kubutwa, nangayigwejeriiri i kuzimu ku mutuula.
Nangabiiri ngwejeriiragi bwija, na nduhuuke.
- 14 Nangabiiri nduhuusiri kuguma na'baami, bo na'bagingi ba mu kihugo.
Kundu bâli yubasiri inyumba mbamu, haliko buno bikolaga biguuka.
- 15 Nangabiiri ngwejiiri kuguma na'batwali.
Bâli hiiti inooro katundu, banâli kizi lunda iharija mu nyumba zaabo.
- 16 Kituma kiki ndakaziikwa ngo'mwana ukabutwa akoli fwiri,
atanatami bona ulukeera?
- 17 «Banangora-mabi, ikyanya bali mu ba keera bafwa,
batakiri mu libuzania.

Kiri na ábagweti bagahimbukira ku mukolwa gwabo,

bali mu longa ukuluhuuka.

18 Abashweke nabo, ikyanya bali mu fwa, bali mu ba baluhuuka.

Abimangizi baabo, batakiri mu bamamira.

19 Abakulu na'bato, booshi bagwejiiri kuguma.

Kiri na'baja, basheebuja batakiri mu bakoleesa ku kahaati.

20 «Ikyanya umundu ali mu makuba,

kituma kiki yulwo lusiku buli mu múkyera.

Ábayuvwiti ubululu mu mutima, kituma kiki bangabona umulengeerwe?

21 Yabo bandu, kundu bayifwijiri ulufu, haliko batali mu lubona.

Bagweti bagalooza ukufwa, ukuhima ho bangalanga ibindu biija íbibishamiri.*

22 Ikyanya bali mu fwa, banaziikwe,

lyo bali mu shambaala.

23 Aahago! Kituma kiki umundu angabutwa, atanabe no'bulyo bwo'kugenduukirwa?

Si Rurema yenyene agweti agamúhanga-hanga!

24 «Niehe, ho nangalya, ndi mu gongeera naaho.

Yikyo kigongero, kigweti kigajalabanda nga miiji.

25 Ngiisi byo nâli yobohiri, byebyo byo bikan-goleka kwo.

Na íbiri mu tuma ngapaapa, byo binali mu koleka.

---

* 3:21 3.21 Bwigule 9.6.

²⁶ Ndakiri mu tuuza, ndanaki hiiti umutuula.
Ikyanya nangaluhuusiri, ingerania naaho,
zo ziri mu ndeera.»

Ikitolo kya mbere kye'Miganuulo

4

(4.1–14.22)

Amagambo ga Herifaazi

¹ Iri hakatama, Herifaazi wa mu kihugo
kye'Temaani anashuvya Hayubu kwokuno:

² «Nakuhuuna unyigenderere, gira ngubwire
igambo.

Nyandi úwangayizibira, mbu atadete?

³ We wâli kizi yigiriza abandu bingi.

Aaho! Naawe, uyuvwirizagye.

Si ikyanya abandu bâli yiyuvwiti ubukaholwe,
wanakizi bakania indege.

⁴ Ne'kyanya bâli kola bagaagwa, amagambo
gaawe ganabasikamya.

Ne'kyanya bakatwika indege, wanabakania
zo.

⁵ Si wehe, ikyanya walonga amakuba, wanayami
vunika umutima.

Yago makuba, bwo naawe gakuhuma kwo,
wanayami yoboha.

⁶ Aahago! Ikyanya usimbahiri Rurema, ka
utangayikania mu mutima gwawe?

Ikyanya ugweti ugakulikira ukuli, ka kutan-
gakubiika mwo'mulangaaliro?

⁷ Kengeeraga bwija! Abandu bazira buhube, ka
bali mu yitwa?

Kandi iri abandu ábatungiini, ka bali mu
minikwa? Nanga maashi!

- 8 Keera n'gabona kwo ábali mu byala ubuligo,
no'bubi,
byo na byebyo, bali mu yiji yimbula.
- 9 Yabo bandu, Rurema ali mu bafuuhira umuuka
gwage, banayami fwa,
banakumbululwe no'buraakari bwage.
- 10 Banangora-mabi, kundu bagweti bagalun-
duma nga ndare,
haliko amiino gaabo, gagaki rohorwa.
- 11 Iyo ndare, ikyanya igaabula ibyokulya, lyo
igaafwa.
Abaana baayo, haaho lyo bagasambaraz-
ibwa.
- 12 «Lusiku luguma, n'gayuvwa izu
lyo'bumbishwa.
Yiryo izu, lyanayingira mu kutwiri kwani,
mu kahwehwe.
- 13 Bwâli riiri bushigi, ikyanya abandu bali mu
lota ibirooto,
ikyanya iro lya'kahondo-hondo liri mu
bahuniza.*
- 14 Haaho, nanayami gwatwa ne'kyoba, nanaton-
deera ukujuguma.
Amavuha gaani gooshi, ganalenga
mwe'kinyukura.
- 15 Hanayija umuzimu, gwanandenga i malanga,
kyanatuma ulwoya lwa'magala gaani lu-
gayami yimanga.
- 16 Yugwo muzimu, gwanayimanga imbere lyani.
Haliko, iri n'gaguyitegeereza, ndanatami gu-
menya.

---

* 4:13 4.13 Hayubu 33.15.

Injusho yagwo yanabeera imbere lyani.

Hanatee ba umunyerere, nanabuli yuvwa izu, ti:

17 “Abandu bo'kufwa, ka bangaboneka kwo bali no'kuli imbere lya Rurema?†

Ikyanya bakola imbere lyo'Mulemi wabo, ka bangaboneka kwo bayeruusiri?

18 Rurema atayemiiri kiri na'baganda baage.

Si ali mu balega ku mahube gaabo.

19 Aahago! Ka itali yo haahe kwo atangamùyemeera mwe bandu ngana, munali ba kufwa naaho?

Abandu bali mu bumbwa mu luvu,

banali mu vungulwa nga hishumbugulu.

20 Shesheezi, abandu bali mu ba bakiri bagumaana.

Haliko kabigingwe, banabe keera bafwa.

Yabo bandu, bali mu ba bazimiiri lwoshi-lwoshi.

21 Imigozi ishubi gwasiri amaheema gaabo, iri mu ba keera yashwekuulwa, banayami fwa mu buhwija.”»

5

1 «E Hayubu, kundu wangalooza ukuberangira, si ndaaye úgakuyakula!

Kiri na'baganda, batangakushuvya.

2 «Umuhwija, ikyanya ali mu yuvwa inzigo, iri mu múyita.

Ne'bizeeze, ikyanya biri mu yuvwa uluugi, luli mu yami baminika.

† 4:17 4.17 Kandi iri ukukinga Rurema.

- 3 Yabo bahwija, keera n'gabona ngiisi kwo bakateete genduukirwa.
Kundu kwokwo ha nyuma, idaaki liri mu baleetera inguuke ho batuuziri.
- 4 Abaana baabo, batali mu tabaalwa.
Ikyanya bali mu yibulanira, bali mu bonerwa naaho,
ndaanaye mundu wo'kubadetera.
- 5 Ikyanya bali mu longa imimbu, abanamwena bali mu yami gimirangusa,
kundu iri mu kula mu mishuugi.
Kundu bangaba bali no'bugale, abanabwifwije bali mu yiji banyaga bwo.
- 6 «Nga kwo bituula, amalibu, na'magoorwa, bitali mu mera mu luvu.
- 7 Halikago abandu boohe, bali mu butwa hi'gulu lya'malibu,
nga kwe'shshala ziri mu yilasha hi'gulu.
- 8 «Íngibe nie wehe, njuba ngatabaaza Rurema. Igoorwa lyani, Rurema ye nangalilubuliiri.
- 9 Ye mu kola ibya kahebuuza,
binali kandaharuurwa.
- 10 Ali mu niekeza idaho invula,
ananywise ne'ndalo.
- 11 Ngiisi ábali bakeni, ali mu bakuza.
Na ábali mu kimombo, ali mu balanga mu mutuula.
- 12 Ikyanya abandu babi bali mu gira ishungi, ali mu zihongola,
gira imikolezi yabo, itakengeere yabagenduukira.

- 13 Abanabwenge, ali mu bagwakiza mu bulyalya bwabo,
Ishungi zaabo, ali mu yami zihangirira.*
- 14 Yabo banabwenge, bali mu zingwa ne'kihulu, munakiri mwi'zuuba.
Bali mu mamaata mu kalenge-renge, nga kwo bangamamaata bushigi.
- 15 Ikyanya abakeni bali mu gambirirwa, Rurema ali mu bakiza.
Anali mu balyosa mu maboko ga'banamisi.
- 16 Banakahuku bali mu ba no'mulangaaliro.
Si ábali mu lyalyania, boohe, ali mu ba-fumba akanwa.
- 17 «Bahiriirwi, ngiisi bo Rurema wo'Bushobozi Bwoshi ali mu yerekeza.
Ku yukwo naawe, ikyanya ali mu kuyerekeza, utamúgayirize.†
- 18 Mukuba, kundu ali mu komeresania, haliko, ali mu shubi buka.
Na kundu ali mu leeta ubulyaniirwe, haliko anashubi kiza.‡
- 19 Ikyanya walonga amakayu, agakizi kukiza ubugira kalindatu.
Agakulanga, kiri ubugira kalinda.
- 20 Ikyanya kyo'mwena, agakufuusa mu lufu.
Ne'kyanya ki'zibo, utagaki gujikwa ne'ngooti.
- 21 Ikyanya abandu bagakugamba, ugalangwa ngana-ngana.

---

* 5:13 5.13 1 Bakorindo 3.19. † 5:17 5.17 Migani 3.11; Baheburaniya 12.5, 6. ‡ 5:18 5.18 Hosheya 6.1.

- Na kundu bangayiji kuteera, wehe, utagaki yoboha.
- 22 Kundu bagateerwa no'mwena, banashereez-
ibwe,
haliko wehe, ugaasheka naaho.
Ikyanya inyamiishwa ndangi zigazunguluka,
utagaki yoboha.
- 23 Kundu amabuye gangabiiri mu ndalo, utaga-
gooka.
Kiri ne'nyamiishwa ndangi, mugabeeranwa
mu mutuula.
- 24 Inyumba yawe, itagateerwa.
Ne'kyanya ugakizi tanduula ibindu byawe,
ugagwana byoshi biri ho.
- 25 Ugaabuta abaana bingi,
banaluguuke nga byasi kwi'daho.
- 26 Ikyanya ugaafwa, unaziikwe, ugaaba ukola
mushaaja we'myaka ikwiziri.
Ugaaba ngo'muhuli gwe'ngano, ku kyanya
guli mu yimbulwa.
- 27 «Yibyo byoshi, keera tukayitegeereza, twan-
abona kwo biri kwokwo.
Aahago! Yago mahano gaani, ugayuvwirize
bwija, unagendi gakulikiriza.»

6

Ishuvyo lya Hayubu

- 1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya Herifaazi
kwokuno:
- 2 «Ubulyanirwe bwani, iri bangabulingaania,
banabubiikage ku lugero,

- 3 bwangabiiri buzito bweneene, kiri ukuhima umushenyu gwoshi úguli ku nyaaja.
Kyo kitumiri n'gadeta amagambo mazira kamaro.
- 4 Rurema wo'bushobozi bwoshi, imyambi yage keera yamberuza mwo yanandula-ndula mu mutima gwani.
Amakenya gaayo, keera gahika mu mutima gwani, na ngoli kangusiri.
- 5 «Aaho! Punda wa mwi'shamba, kiri ne'ngaavu, ikyanya biri mu bula ibyasi, ka bitali mu yana?
- 6 Na kwakundi, ibyokulya íbitaheshiri, bitangali-ibwa, buzira kutee bilunga.
Kiri ne'kihande kyeru ki'gi, abandu batali mu kisara.
- 7 Ibyokulya mwene yibyoyi, imwani gukola muziro.
Biri mu yagazania bweneene.
- 8 «Aahago! Ikyanya ndi mu huuna Rurema, bwangabiiri buhirwa, ndonge ishuvyo.
Ngiisi byo ndi mu biika kwo'mulangaaliro, angabimbiiri.
- 9 Emwe! Nangalozizi kwo anganvuta-nvuta.
Angagolwiri ukuboko, anayami nyita.
- 10 Kundu ngoli lyaniirwi, nangaholeziibwi mu kumenya
kwo ndazi nana amagambo ga Rurema, ulya Mutaluule.

- 11 «Halikago buno, ndaki hiiti imisi yo'kugenderera.
Na bwo ndahiiti umulangaaliro, kutagi kwo nangalonga ukugooyera?
- 12 Imisi yani, si itali mikomu nga mabuye!
Kiri na'magala gaani, si gatali makomu ngo'mulinga!
- 13 Buno ndahiiti ubushobozi bwo'kuyitabaala, ndaki hiiti ubulyo bwo'kuyigenduusa.
- 14 «Umundu, ikyanya ashenguka, mwira wage akwiriiri amúgirire bwija.
Halikago mwehe, mugweti mugandega kwo ndasimbahiri Rurema wo'bushobozi bwoshi.
- 15 E biira baani, si mugweti mugandeba naaho!
Mulyagagi nga lwiji úluli mu yijulira,
- 16 ku kyanya kyo'munjogi-njogi
hi'gulu lyo'lukungu úluli mu tumuuka ku migazi.
- 17 Halikago, ikyanya kye'kikamo, lwolwo lwiji luli mu yami kama.
Kiri ne'kyanya ki'zuuba likayu, luli mu yu-maguka.
- 18 Ababalama, bali mu yiji looza amiiji,
haliko, ikyanya bali mu gwana amiiji ndaago, banayami fwa.
- 19 Yago miiji, ababalama be'Tema bali mu galooza-looza,
Ababalama be'Sheeba balindiriiri ukugabona.
- 20 Kundu kwokwo, yugwo mulangaaliro gwabo, gulyagagi gwa busha.

Ikyanya bali mu hika ho, bali mu yinyanyaga haashi.

- 21 «Kiri na niinyu, ndaabwo butabaazi bwo namùlonga kwo.
Keera mwabona ubuhanya bwani, munakoli yobohiri.
- 22 Aahago! Si ndaayo mbembo yo namùhuuna!
Ndamùhuuniri kwo mutange ku bindu biinyu, gira munguluule.
- 23 Ndanamùhuuna kwo mungize mu maboko ga'bagoma,
kandi iri mbu munguluule mu maboko ga'biitani.
- 24 Aaho! Munyigirizagye, halinde lyo mbulika.
Munyereke ngiisi kwo n'gahuba.
- 25 Amagambo go'kuli, kundu gali mu lyaniisa,
haliko gali mu tabaalana.
Si imikambo yinyu, ndaabyo iri mu gira!
- 26 Amagambo gaani, si mugweti mugagabona nga mbuusi naaho!
Aahago! Ka munaloziiizi ukugagolola?
- 27 Si mwehe, mwangaguliisa ifuuvi mu buja!
Mwanganaguliisa kiri na mwira winyu.
- 28 «Aahago! Mundole kwo, mwe mukongwa.
Ka nangayami beesha imbere liinyu?
- 29 E maashi! Mulekage ukutona kwo nagira ubuligo.
Si ndaabwo nagira.
- 30 Ka mutoniri kwo nabeesha?
Aahago! Ka ndasobanukiirwi no'kuli, ne'bibeesh?»

7

- 1 «Ngiisi mundu ahiiti amagoorwa mingi mu kihugo.
Tugweti tugayitubanula ngo'mukozi we'mbembo.
- 2 Tunali nga baja ábayifwijiri ikimbehwa,
na ngo'mukozi úgweti úgalindirira kwo ahembwe.
- 3 Naani, keera nahisa imyezi mingi ndyagagi mu makuba.
Nyamiri ndi mu libuuka ubushigi ku bundi.
- 4 Ikyanya ndi mu gwejera, na nyitoneese, ti:
“Ngavyuka kyanya kiki?”
Kundu kwokwo, yubwo bushigi buli mu tinda ngana.
Ngweti ngagaaya-gaaya ku ngingo halinde umukyo.
- 5 Amagala gaani, gayijwiri mwe'bitwera.
Uluhu lwani, keera lwagaaguka, lunakola mu hunguluka mwa'masira.
- 6 Isiku zaani, ziri mu lenga duba-duba,
ukuhima umulindi gwo'tuti two'kuluka mwe'mirondo.
Ee! Isiku zaani, ziri mu mala duba.
No'mulangaaliro, ndaakigwo.
- 7 «E Rurema, kengeera kwo'burambe bwani guli muuka naaho.
Ndagaki bona isiku nyiija.
- 8 Kundu abandu bakiri mu mbona, haliko bata-gaki shubi mbona.
Kundu mundooze, haliko ndagaaba ngiri ho.
- 9 Nga kwe'kibungu kiri mu fwifwitira, kinazimi-ire,

- kwo na kwokwo, ngiisi ábagaafwa, batagaki shubi galuka.
- 10 Yabo bafwiri, batâye ki galuke, batanâye ki boneke.
- 11 «Ku yukwo, ndangaki hulika.
Si ngayerekana naaho ngiisi kwo ngoli shengusiri.
Bwo'mutima gwani gukoli lyaniirwi, ngagenderera ukuyidodomba.
- 12 Ndali kihuume kye'nyamiishwa, ndanali kingisho-ngisho kyo'mujoka.
Aahago! Kituma kiki mugweti mugambi-ikira umulaliizi?
- 13 Ngweti ngayitoneesa, ti: “Ingingo, igamboleeza.
Ikyanya ngahunira, lyo ndagaki libuuka.”
- 14 Kundu kwokwo, ugweti ugandeera ikyoba mu birooto,
Ne'kyanya uli mu nyereka amabone,
uli mu ndeeza mwe'kinyukura.
- 15 Ho nangagenderera ukulibuuka kwoku,
ngoli bwini kwo nangamanisirwi, ninayami fwa.
- 16 Ngoli shombiri uburambe bwani, ndanaki loziizi kwo nduule ho.
Mundeke, maashi! Si isiku íziki nzigaliiri,
ziri nga ndaakizo!
- 17 «Twe bandu, kituma kikagi uli mu tutwaza?
Kituma kiki uli mu tuhahalira?*
- 18 Si ugweti ugayiji tutanduula ngiisi shesheezi,

---

* 7:17 7.17 Zaburi 8.4; 144.3.

iri unatugeza ngiisi kyanya!

19 Aahago! Kituma kiki utangandekeerera?
Utee ndeka, ndonge ukumira amate.

20 E mulaazi wa'bandu, nga nangakoziri ibyaha,
bikugooziri biki?

Kituma kiki uli mu hidika mu kukizi ndibuza?
Aaho! Ka ukoli yuvwiti kwo keera nakuzido-
hera?

21 Kituma kiki utangangejeerera ibyaha byani,
unayami koga ubuligo bwani?

Hinyerere hiniini naaho, ngayifwira, na mbiikwe
i kuzimu.
Ikyanya ugandooza, ndagaki ba ho.»

8

Biridaadi ashuvya

1 Iri hakatama, Biridaadi we'Shuha anashuvya
Hayubu, ti:

2 «Yaga amagambo, ugakizi gadeta-deta halinde
mangoki?
Si galyagagi nga mbuusi naaho!

3 Aahago! Ka utoniri kwo Rurema agweti
agashobania ukuli?
Si ali Rurema wo'bushobozi bwoshi! Yehe
atangakushobania.

4 E maashi yaga! Si abaana baawe, keera
bakahubira Rurema.
Na buno, keera bakahanwa, nga kwo byâli
bakwiriiri.

5 «Ugirage utabaaze Rurema wo'bushobozi
bwoshi.
Umúhuune kwo akukejeerere.

- 6 Iri wangaba uli mwija, unali wo'kuli,
lyoki agayimuka, anayiji kugalulira i kaaya.
- 7 Na kundu wâli tondiiri ne'biniini,
haliko ubuzinda, ugaki yiji genduukirwa.
- 8 «Wangatee buuza bashokuluza ábakatanga
imbere lyawe,
halinde lyo naawe ulonga ukumenya ngiisi
byo bâli mali yiga.
- 9 Twehe, twabutwa bigingo naaho, ndaanabyo
tuyiji.
Isiku ziitu mu kihugo, ziri mu lenga nga
kimbehwa.
- 10 Si boohe, bo bali no'bulyo bwo'kukuyigiriza,
halinde lyo usobanukirwa no'bwitegeereze
bwa keera.
- 11 Amasanga, gali mu mera naaho ahandu
he'hinywemeera.
Ee! Gali mu kuludukira mu miji.
- 12 Ne'kyanya gali mu ba na'kashala, ganabe
gabuziri úgatema,
hali ikyanya gali mu yuma duba ukuhima
izindi mbuto zooshi.
- 13 «Kwo na kwokwo, ikyanya abandu bali mu
yibagira Rurema,
bali mu yuma duba-duba.
Ikyanya bali mu ba bataki twaziizi Rurema,
umulangaaliro gwabo, guli mu yami nyer-
era.
- 14 Bali mu ba nga bayegamiiri ku nuzi za nalu-
tangulira.
Na kundu bali mu ziyegamira kwo, si ziri mu
yami duuduka.

- 15 Ee! Yizo nuzi, zingatwika ngana.
Kundu bangazigwatirira, haliko zoonyene
zitakaniri.
- 16 «Abandu, ikyanya batali mu twaza Rurema,
bali mu ba ngo'mulandira úguli mu mera
bwija kwi'zuuba.
Guli mu landa, gunayaje,
halinde amatavi gaagwo ganakwire mu
ndalo yoshi.
- 17 Imizi yagwo, inlandire mu mabuye,
halinde inagendi yizinga-zinga mwo.
- 18 Kundu kwokwo, yugwo mulandira, iri gwan-
gakuulwa ahandu haagwo,
guli mu ba nga gutáli zaazi ba ho.
- 19 E maashi! Kwoshi kwokwo.
Ahandu haagwo, igindi milandira inashubi
yiji mera.
- 20 «Kwokwo, yuvwagwa! Iri umundu angatuula
mu kati ko'kuli,
Rurema atangagira mbu ayami múlahira.
Si banangora-mabi boohe, atangatabaala.
- 21 Aahago! Rurema agashubi yiji kushambaaza,
halinde akanwa kaawe kayijule
ibimwemwe.
Ugashubi kizi banda akabuuli ku bushambaale.
- 22 Kundu abagoma bangaba bakushombiri, si
bagaki teezibwa ishoni.
Yabo banangora-mabi, inyumba zaabo zi-
gaashaka ngana-ngana.»

9

Hayubu ashuvya Biridaadi

- 1 Haaho, Hayubu anashubi deta kwokuno:
 2 «Ewe! Yibi byoshi wadeta, nyiji kwo biri kwokwo.
 Aaho! Kutagi kwo'mundu angaharuurirwa kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema?*
- 3 Umundu, hali ikyanya angagira mbu ahagane na Rurema.
 Kundu kwokwo, iri Rurema angamúbuuza ibibuuzo kihumbi,
 uyo mundu atangatami shuvya kiri ne'kiguma.
- 4 Rurema ali mwitegereza wa bweneene, anali kikalage.
 Aaho! Nyandagi ye bakahagana bo naye, atanakomeresibwa?
- 5 «Ikyanya Rurema ali mu bungiiisa amalambo, ndaaye úli mu tee kengulwa.
 Yago malambo, ali mu gabalandula-balandula ku buraakari bwage.
- 6 Ali mu shagania ikihugo,
 halinde kinashaage ahandu haakyo.
 Kiri ne'nguliro zaakyo, zinakizi juguma.
- 7 Ali mu bwira izuuba kwo leero litatunduuke.
 Kiri ne'ndonde, anazibwikire, zitamoleke.
- 8 «Rurema yenyene ye katabika igulu,
 anakizi fina hi'gulu lye'midunda ye'nyaaja.†
- 9 Ye kabumba indonde zooshi kwi'gulu:

---

* **9:2** 9.2 Hayubu 4.17. † **9:8** 9.8 Kandi iri: «anakizi fina umujoka gwa mu nyaaja ku mugongo.»

- Idubu, ne'Horyoni, ne'Kirimiya, ne'zindi
ndonde íziri ikisaka.‡
- 10 Ikyanya Rurema ali mu kola igambo, ndaaye
úwangalisobanukirwa.
Ayamiri ali mu gira ibitangaaza kandaharu-
urwa.
- 11 «Ikyanya Rurema ali mu lenga ha butambi
lyani,
ndashobwiri ukumúbona. Ndanganamenya
ho ayigendera.
- 12 Byo Rurema anyugutula,
nyandagi úwangaki bigalula?
Nyandi úwangakolwa mbu amúbuuze, ti:
“Ewe! Maki gano ugweti ugaagira?”
- 13 Si ukuraakara, ali mu raakara ngana!
Kiri ne'bihuume bye'fwi, biri mu goka im-
bere lyage, iri binajuguma.
- 14 «Aaho! Niche, ndyagagi nyandi, halinde
mbagane na Rurema?
Si ndaago magambo nangalonga, mbu tukizi
paapana!
- 15 Kundu nangabiiri ngwaniini imbere lyage,
ndangamúshuvya.
Bwo yehe ye mu twa imaaja,
nangamúhuuna naaho, kwo angoge.
- 16 Kundu nangamúhamagiiri, ananyitabe,
ndaki yemiiri kwo anganyuvwiriza.
- 17 Rurema ali mu nyuka-nyuka ne'kihuhuuta.
Na kundu ngwaniini imbere lyage, ali mu
kizi ngomeeresana naaho.

---

‡ 9:9 9.9 Hayubu 38.31; Hamoosi 5.8.

- 18 Atali mu mbanguula kwo ndee mira amate.
Si ali mu ndibuza ngana-ngana!
- 19 «Iri twangalola ku misi, yehe ye hiiti imisi
bweneene.
Ne'ri twangalola ku bikwaniini imbere lyage,
ndaaye úwangamúlega imbere lya'batwi
be'maaja.
- 20 Kundu nangabiiri nduuziri buzira buhube,
si amagambo gaani, gangayerekana kwo ndi
munabuhube.
Na kundu nangaba ndi wo'kuli,
haliko, amagambo gaani gangayerekana
kwo ndi nangora-mabi.
- 21 Niehe, ndaabyo bangandega kwo.
Kundu kwokwo, ndakiri mu yitwaza.
Si uburambe bwani, ngoli gweti ngabugayiriza.
- 22 Ewe! Si byoshi biryagagi byo biguma! Kyo
kitumiri nadeta kwokuno:
“Kundu nangabiiri ngwaniini, kandi iri ndi
nangora-mabi,
Rurema ali mu shereeza booshi.”
- 23 Ikyanya ikiija kiri mu yingira, kinayite abandu
haaho-haaho,
ali mu yishekera naaho, kundu yabo bandu
bashuba bazira buhube.
- 24 Ne'kyanya ikihugo kiri mu biikwa mu maboko
ga banangora-mabi,
Rurema ali mu ziba amasu ga'batwi
be'maaja.
Aaho! Ákibe atali ye mu gira kwokwo, iri
nyandagi gundi úli mu kugira?

- 25 «Isiku zaani, ziri mu tibita bweneene ukuhima umundu úli mu ndangwe.
Ziri mu nyerera duba-duba, ndaanabwo bushambaale bwo mbiiti.
- 26 Ziri mu suula umulindi, nga mashuba mu nyaaja.
Ziri mu genda nga nyunda úgweti úgayivwima mu buhiivi bwage.
- 27 «Hali ikyanya nangadesiri, ti: “Yago makuba gaani, ndagatwaziizi.
Ngayikania naaho, ninasheke ku bushambaale.”
- 28 Kundu kwokwo, yubwo bulyanirwe bwani bwoshi, ngaaba ngi buyobohiri.
Mukuba, ikyanya mugandwira imaaja, mugaadeta kwo ndi munabuhube.
- 29 Kundu kwangabiiri kuti, ngatwirwa ulubaaja naaho kwo ndi no'buhube,
Aahago! Kituma kiki ngashubi libuukira ubusha?
- 30 Kundu nangayikaraba ne'saabuni,
na nyeruuse amaboko,
- 31 halikago, ugashubi ndibulira mwi'davwangira.
Kiri ne'byambalwa byani, byanganneena.
- 32 «Bwo Rurema atalyagagi mundu, ndahiiti ubulyo bwo'kumúshuvya.
Tutanganabuulana twe naye imbere lya'batwi be'maaja.
- 33 Nangaloziizi kwo habe umuhambuuzi ha kati kiitu.
Yeki, angakoli tuhambuula.

- 34 Mukuba, iyo ngoni yo ali mu njulika mwo, uyo muhambuuzi angaginjaagiza.
Lyoki, ndangaki yoboha kwo agashubi mbana.
- 35 Nangashobwiri ukumúganuuzza buzira kyoba.
Halikago buno, ndaki hiiti ubushobozi bwo'kumúganuuzza.»

10

- 1 «Ngoli shombiri uburambe bwani.
Kwokwo, leka nyidodombe buzira kuhangirirwa.
Bwo'mutima gwani gukola mwo'bululu, ngwiri-iri ndetage.
- 2 Ngabwira Rurema: “Utalunguli ndwira ulubaaja kwo nahuba.
Haliko, utee mmenyeesa ngiisi byo wandega kwo.
- 3 Ikyanya uli mu ndibuza, uli mu yunguka biki?
Kituma kiki uli mu ndahira, na wenyene we kambumba?
Si banangora-mabi boohe, ikyanya bali mu gira igambi libi, uli mu siima!
- 4 Amasu gaawe, ka gali mu ba nga'masu go'mundu?
Ka uli mu bona naaho, nga kwo'mundu ali mu bona?
- 5 Isiku zaawe, ka ziri nyoofi nge'ze'mwitu?
Ne'myaka yawe, ka iri myofi kwakundi?
- 6 Aaho! Kituma kiki uki gweti ugakulikiriza ubuligo bwani?
Si ugweti ugabuloleekeza bweneene!
- 7 Uyiji-yiji kwo ndagweti buhube.

Kundu kwokwo, ndaanaye úwangangiza
mu maboko gaawe.

- 8 «Yago maboko gaawe, go gakandema.
Kundu kwokwo, buno, ukola mu njereeza
lwoshi-lwoshi.
- 9 We kongwa we! Ukengeere kwo ukandema mu
luvu.
Aaho! Ka ugalunguli ngalulira mwo duba-
duba?
- 10 Si we kambumba mu nda ya maawe,
nga ábali mu tunda amavuta mu mata?
- 11 We kananika amavuha gaani, ne'misi yani.
Yago mavuha, wanagabwikira ne'minyofu
no'luhu.
- 12 We kanambiika mwo'bugumaana, wanakizi
ngunda.
Wanakizi ndanga, iri unanguya-nguya.
- 13 «Kundu kwokwo, wâli njungikiiri agandi-
gandi magambo.
Ee! Kwokwo, kwo ukagwanwa watona.
- 14 Wâli kizi lindirira ulole iri ngaagira ibyaha.
Ne'kyanya n'gagira buligo, utanalooza ukun-
goga.
- 15 Iri nangaba ndi nangora-mabi, yayewe
imwani.
Kandi iri nangaba ndi wo'kuli, ndashobwiri
ukuyihuza.
Mukuba, nyijwiri mwe'shoni, na ngola mu
libuuka bweneene.
- 16 Iri nangayinamula itwe naaho, uli mu yami
mbiiva nga ndare,

- unakoleese ubushobozi bwawe
bwe'kitangaaza mu kumbangirira.
- 17 Uli mu leeta utumasi two'kukizi ndega.
Unali mu nyonera kwo'buraakari bwawe,
iri unaleeta abasirikaani bahyahya bo'kuyiji
ndeera.
- 18 «“E Rurema, kituma kiki ukandyosa mu nda
ya maawe?
Nangasiimiri kwo nvwe, abandu bátazi
mbona.
- 19 Nâli ngatwalwa iwa shinda,
na mbe ngo'mundu útaba ho.
- 20 Ngoli hiiti isiku niini naaho, mbuli fwa.
Aaho! Undekage, ndee longa ukuholeez-
ibwa.
- 21 Ngola ngalyoka, ngende mu kihugo kye'kihulu
kya namudidi.
Ndanâye ki shubi galuka.
- 22 Yikyo kihugo, kiyidisiri mwe'kihulu ngana-
ngana.
Kiri mwo'mwizingeerwe na'kalugi.
Iyo munda, kiri ulukeera lwayo luli kihulu
namudidi.”»

11

Amagambo ga Sofaari

- 1 Haaho, Sofaari we'Nahama anashuvya Hayubu
kwokuno:
- 2 «Bwo ugweti ugalomboojera bweneene, tuk-
wiriiri ukukushuvya.
Aaho! Ko'mundu angayerekana kwo atahiiti
ubuhube, mbu bwo ali mu lomboojera?»

³ Bwo ugweti ugalomboojera, ka kyo kitumiri ngahulika?

Ikyanya ugweti ugashekeereza Rurema, abandu bakwiriiri bakubonie ishoni.

⁴ Si wadeta, ti: “Ngiisi go nyemiiri, gakwaniini. Na ndi mweru imbere lya Rurema.”

⁵ «Ewe! Bwangabiiri buhiirwa Rurema akubwire igambo, anakubwire ngiisi kwo atoniri.

⁶ Angakumenyesiizi ngiisi kwo'bwitegeereze bubishamiri.

Mukuba, ubwitegeereze nirizina, buli mu ba bubishamiri bweneene.

Yuvwagwa! Kundu Rurema agweti agakuhana buniini, haliko kutali kwa bweneene, nga kwo ukwaniini.

⁷ «Ngiisi byo Rurema abishiri, ka wangabibishu-ula?

Ka wangasobanukirwa hi'gulu lya Rurema wo'bushobozi bwoshi?

⁸ Wehe uli nyandagi?

Ubumenyi mwene yubwo, buleeziri igulu bweneene, bunayisiri ne'kuzimu bweneene.

Aaho! Naawe, uyijagi biki?

⁹ Yubwo bumenyi bwage, buli no'bula-bula ukuhima bulya bwe'kihugo.

Buli no'butambi-tambi ukuhima bulya bwe'nyaaaja.

- 10 «Nga Rurema angatuyijira, analashe umundu mu mbohe,
kandi iri amúlegere imbere lya'batwi be'maaja,
nyandi kandi úwangamúhangirira?
- 11 Si Rurema ayiji ngiisi ábali balyalya,
anabwini ibyaha byabo byoshi.
- 12 Punda wa mwi'shamba, bitangaziga kwo angabuta umundu.
Kwo na kwokwo, bitagaaziga kwa'bahwija bahinduke bitegeereza.
- 13 «E Hayubu, ukwaniini usikiirize umutima gwawe imwa Rurema,
unalengeze amaboko gaawe, mu kumúhuuna.
- 14 Ulashe ibyaha byawe hala,
halinde binasigale mu mbinga.
- 15 Lyoki, lyo wangayinamula amalanga gaawe buzira shoni,
unabe ujingiriiri, buzira kuteerwa ne'kyoba.
- 16 Haaho, ugayibagira amakuba gaawe gooshi,
si gagakizi ba nga migezi keera íkalenga.
- 17 Uburambe bwawe, bugalangashana ukuhima izuuba lya kalenge-renge.
Kiri ne'kihulu, kigatanguula nga mukyo.
- 18 Bwo ugaaba ukoli hiiti umulangaaliro, ugaaba ukaniziizi umutima.
Ugakizi langwa, iri unakizi luhuuka mu mutuula.
- 19 Ne'kyanya ugakizi gwejera, utagateerwa no'mundu yeshi.
Abandu bingi bagakizi yiji kutabaaza.

20 Si banangora-mabi boohe, amasu gaabo gagaahuma.

Banabule ubulyo bwo bangatoloboka mwo. Umulangaaliro gwabo naaho, mbu bafwe ngana.»

12

Ishuvyo lya Hayubu

1 Haaho, Hayubu anashuvya kwokuno:

2 «Si mutoniri kwo mwe muyiji byoshi!

Mbu ne'kyanya mugaafwa, lyo'bwitegeereze nabwo bugaaba bwahera lwoshi.

3 Kundu kwokwo, naani nyiji amagambo maguma-maguma.

Si mutali biija ukumbima!

Aaho! Yaga gooshi go mwadeta, si ngoli gayiji.

4 «Kundu kwokwo, abiira baani bagweti baganjekeereza.

Mukuba, ikyanya ndi mu huuna Rurema, ndi no'mulangaaliro kwo ngalanga ishuvyo. Ndi mundu wo'kuli. Ndaanabyo bya'bandu bangandega kwo.

Kundu kwokwo, bagweti baganjekeereza naaho.

5 Abandu ábakoli jeberiiri, bali mu gayiriza abanamakuba.

Ikyanya abaabo bali mu tyerera, bali mu basindikira, mbu bagwe haashi.

6 Kiri na'banyazi, batuuziri mu mutuula.

Kundu bali mu shomboroza Rurema, si bakiri no'butoge.

Batoniri kwo Rurema ali mukozi wabo naaho.

- 7 «Abandu, bagweti bagaadeta kwokuno: “Ubuuzagye inyamiishwa, gira zikuyigirize. Ubuuze no'tunyuni, tukuganuulire.”
- 8 Udese ne'fwi mu nyaaja, zinakumenyeese. Kandi iri, ubuuze ikihugo, kinakuyerekeze.
- 9 Mukuba, yabo booshi, bayiji-yiji kwo Nahano andeetera amakuba.
- 10 Si Rurema naaho ye hiiti ubulamu bwa ngiisi kiremwa mu maboko gaage, kuguma no'muuka gwa ngiisi mundu.
- 11 «Ikyanya umundu ali mu yuvwa igambo, ali mu ligeza, nga kwo'lulimi luyamiri luli mu labula ibyokulya.
- 12 Abashaaja, bo bahiiti ubwitegereze, banali mu sobanukirwa na'magambo mingi.
- 13 Kundu kwokwo, ubwitegereze no'bushobozi nirizina biri bye'mwa Rurema naaho. Ye mu hanuula ku njira nyija, anali mu sobanukirwa.
- 14 Ngiisi byo Rurema ali mu hongola, ndaaye úwangashubi biyubakulula. Ne'ri angalasha umundu mu mbohe, ndaaye úwanga múshwekuuza.
- 15 Nga angahangika invula, itangaki nia. Ne'ri angagihangamula, ikihugo kinalonge imigezi.
- 16 Rurema, ye mwene imisi no'bwitegereze. Abatebani, na ábali mu tebwa, ye mwene bo booshi.
- 17 Kundu abandu bangaba bali bahanuuzi, ali mu batwala mu mbohe.

Kiri na'batwi be'maaja, ali mu bahindula babe bahwija.

18 Ali mu hogola abaami amakanju gaabo malimbiise,
akabuli bashweka imigozi mu bibuno,
no'kubatwala mu buja.

19 Ali mu hogola ibyambalwa bya'bagingi, banalyosibwe bali bukondwe.

Na kundu abakulu bangaba batwaziri imyaka mingi,
haliko ali mu bashaaza mu butwali bwabo.

20 Umuhanuuzi naye, kundu angayemeerwa, haliko Rurema ali mu múhulisa.
Kiri na'bashaaja, ali mu bashaaza ubwitegeereze bwabo.

21 Kundu umundu angaba ali mukulu, ali mu mútetereza.

Kiri na'banamisi, ali mu banyaga isiribo zaabo.

22 Kundu amagambo gangabishama mu kihulu, ali mu gabishuula.

Kiri na'mabanga, ali mu gabiika ha bweruula.

23 Ali mu tee yubaka ibihugo, anashubi bishereeza.
Ali mu tee bihamya, anashubi bishaabula.

24 Kundu abaami bangasobanukirwa, ali mu bagira bahwija,
anabasige bali mu jeba-jeba mwi'shamba lizira njira.

25 Yabo baami, bali mu mamaata mu kihulu, buzira kubona umulengeerwe.
Anakizi bajugumbania nga balalwe.»

13

Ishuvyo lya Hayubu lyagenderera

- 1 «Yuvwa! Yago magambo gooshi, keera
n'gagabona na'masu gaani,
nanagayuvwa na'matwiri gaani. Na buno,
ngoli gasobanukiirwi.
- 2 Ngiisi byo muyiji, naani mbiyiji ma!
Mutanzumbiri kiri ne'hiniini.
- 3 Nangalozizi ukuganuuzza Rurema
wo'bushobozi bwoshi.
Nanganasiimiri ukuyibulanira imbere lyage
yenyene.
- 4 Kundu kwokwo, mugweti mugabeesha hi'gulu
lyani.
Si mweshi muli mifoolwa ya'bafumu.
- 5 Nga mwangatee hulisiri,
lyoki, mwangabiiri bitegeereza nirizina.
- 6 «Yuvwirizagi ngiisi kwo ngweti ngayibulanira,
munyuvwirize ngiisi kwo ngaadeta
na'kanwa kaani nienyene.
- 7 Mutakwiriiri ukudeta ibitali nga byo, kwi'ziina
lya Rurema.
Mutangadeta ukuli kwage, mu kukizi deta
ibibeesha.
- 8 Mutakwiriiri ukukundirira Rurema.
Mutanakwiriiri ukumubulanira.
- 9 Iri angayiji muloleekezza, hali ikyanya mutan-
gaki gashaanirwa.
Mutangahenda Rurema, nga kwo muli mu
henda abandu.
- 10 Iri mwangamukundirira ku bumbishwa,
si mugayiji yikululira umwama!

- 11 Ubulangashane bwage, ka butamùteeziri iky-
oba?
Ka mutangagwatwa ne'kihumula hi'gulu
lyage?
- 12 Imigani yo muli mu tyabiriza, iri ne'kishingo
nga kyo'munyota-kiiko.
Ukuyibulanira kwinyu, kwangayami yibum-
bulika nga luzitiro luyubake ne'bidaka.
- 13 «Muhulikage maashi, gira naani ndete.
Ngiisi ibigangoleka kwo, kwo na kwokwo.
- 14 Ngiisi kwo ndoniri, kwo nganadeta,
kundu kwangaba kuhebuura uburambe
bwani.
- 15 Kundu Rurema anganyita, ngamúbiika
kwo'mulangaaliro.
Ngayitanga, mu kuyibulanira imbere lyage.
- 16 Ee! Bwo ndaaye nangora-mabi
úwangayimuka imbere lyage,
kwokwo, kwo ngakizibwa.
- 17 Yuvwirizagi amagambo gaani ku bwitonde.
Mundegage amatwiri, gira munyuvwe bwija.
- 18 Keera nalingaania amagambo gaani, nga kwo
bikwiriiri.
Nyiji kwo bagaatwa ulubaaja kwo ndaabyo
byaha nagira.
- 19 Nyandi ye tugabuulana twe naye?
Iri wangayerekana kwo nahuba, ngahulika,
na nvwe.
- 20 «E Rurema wani, we kongwa we! Iri wangam-
beereza naaho gano magambo gabiri,
haaho ndagaki bishama imbere lyawe:

- 21 Bwo'kuboko kwawe kugweti kuganjulika,
ukundyokeze,
utanakizi ki nyobohya ku bulangi bwawe.
- 22 Unganuuze, naani ngakushuvya.
Kandi iri, uleke mbe nie gakuganuuzza,
halinde naawe unjuvye.
- 23 Umbwirage ngiisi kwo nahuba.
Unanyereke ubuhube bwani ne'byaha byani.
- 24 Utakizi mba ingoto.
Utanakizi ngolera nga mugoma wawe.
- 25 Si ndi naaho nga kyasi ikiri mu yehuulwa
ne'mbuusi!
Aaho! Ka wangalandiriza ihikere ihikoli
yumiri?
- 26 Ugweti ugandega ku birego bilangi,
iri unashubi vyula ibyaha byoshi bya mu
busore bwani.
- 27 Ugweti uganjweka iminyororo ku magulu,
unagweti ugaloleekeza ngiisi ho ndi mu
genda,
mu kubiika akalangikizo ku shando zaani.
- 28 Na ngweti ngaahera nga kiti ikiri mu bola,
na nga mulondo keera ugwaliibwa
na'kashwa.»

14

- 1 «Umundu yeshi úli mu butwa no'mukazi,
ali wa kuramba isiku niini naaho,
anali mu zilonga mwa'makuba.
- 2 Ali mu yasa bwija nga kaaso, haliko haaho,
anashubi bogama.
Ali mu lenga nga kimbehwa, anayami nyera.
- 3 E Rurema, kituma kiki ugweti ugambenekera?

Na kituma kikagi uli mu ndwira ulubaaja
imbere lyawe?

4 «Umundu iri angaba akoli yulubiiri, nyandagi
úwangaki múyeruusa?

Si ndaaye úwangahasha!

5 Umundu, isiku zaage zo'kuramba, keera
ukazigereereza.

Unakoli yiji umuharuuro gwe'myezi yage.

Atanahangwirwi ukutalusa kiri ne'hinyerere
hiniini.

6 Umúlekage, maashi! Alonge ukutee luhuuka
hiniini.

Bwo ali mukozi naaho, ulekage ayuse
imikolwa yage mu kati ko'mutuula.

7 «Ikiti, kundu kyangatemwa, haliko hakiri umu-
langaaliro,

kwo kigaki shubi mina.

8 Kundu imizi yakyo yangaba keera yashaaja
mwi'daho,

ni'sina lyakyo linabe likoli fwifwitiiri,

9 haliko, iri yangahuma naaho ku miiji, kinayami
shubi mina,

ibitombo byakyo binahinduke matavi.

10 «Haliko umundu yehe, ikyanya ali mu fwa,
kwoshi kwokwo.

Amagala gaage gali mu yami ziikwa.

Iri ali mu yisa umuuka gwe'mbeka, ndaakwo
kundi.

11 Nga kwa'miiji gali mu kama mu nyaaja,
no'lwiji lunayumaguke mu kikamo,

- 12 kwo na kwokwo ikyanya ali mu fwa,
atakiri mu vyuka.
Atâye ki vyuke, atanâye ki sisimuke,
halinde ku kyanya igulu ligayiji nyerera.
- 13 Bwangabiiri bwija utee mbisha i kuzimu,
halinde uburaakari bwawe butee hooaha.
Ha nyuma kandi, unabiike ulusiku
lwo'kushubi ngengeera.
- 14 Umundu, iri angaba akoli fwiri, ka angaki
shubi tuula ho?
Isiku zaani zooshi, ngweti ngalibuuka.
Si nangalindirira halinde njwekuulwe mu lufu.
- 15 Lyoki, wangambamagala, na nyitabe,
unabe usiimiri bweneene ukumbona, nie
kiremwa kyawe.
- 16 «Haaho, ugashubi gaaja indambo zaani,
si utangashubi loleekeza ibyaha byani.
- 17 Yibyoy byaha byani binabe bikoli hambirwi mu
ludaha,
no'bubi bwani bunabe bukoli bwikiirwi.
- 18 «Amalambo gagweti gagayihongoleka.
Na'mabuye gagweti gagakuulika ahandu
haago.
- 19 Ishalalo za'miiji zigweti zigahokoorora am-
abuye.
Ne'nvula igweti igamoola idaho.
Kwo na kwokwo, naawe, uli mu hebuuza abandu
umulangaaliro.
- 20 Uli mu shemya umundu, anayami nyerera
imyakuula.

Unahindule amalanga gaage, un-
amúkabulire hala.

21 Uyo mundu atangaki menya iri abaana baage
bagingikwa,

kandi iri bali mu kizi shokoorwa.

22 Yaho i nakwere, ali mu yuvwa naaho
ubulyanirwe mu magala gaage,
anabe ali mu yiganyira yenyene.»

Ikitolo kya kabiri kye'Miganuulo

15

(15.1-21.34)

Amagambo ga kabiri ga Herifaazi

1 Ha nyuma, Herifaazi we'Temaani anashuvya
kwokuno:

2 «Umwitegeereza atangaravwanga kwoku,
buzira kuyisaliza.

Si ugweti ugaadeta naaho amagambo
go'busha-busha!

3 Umwitegeereza yehe, atali mu deta-deta am-
agambo mwene yago.

Aahago! Yago magambo gali na'kamaro
kaki?

4 Si utayobohiri Rurema!

Unagweti ugahangirira abandi, mbu nabo
batamúkulikire.

5 «Ngiisi go ugweti ugaadeta, gali mu leetwa
na'mabi gaawe.

Si uyamiri uli mu lyalyania!

6 Amagambo gaawe wenyene, go gali mu kutwira
ulubaaaja, si ndali niehe.

Íbiri mu lyoka mu kanwa kaawe, byo biri mu kulega.

- 7 «Aahago! Ka we katangi butwa, imbere lya'biinyu booshi? Nanga, maashi!
Ka we hiiti imyaka mingi ukuhima utugangazi?
- 8 Ka we wáli kizi hanuusania na Rurema?
Kandi iri, ka wehe naaho we mwitegereza?
- 9 «Wehe, ndaabyo uyiji ukutuhima.
Kiri na byo usobanukiirwi kwo, bitasumbiri ibye'mwitu.
- 10 Si ha kati kiitu, hali abashaaja, na'bitegereza.
Banakoli hiiti imyaka mingi ukuhima yisho.
- 11 Kundu Rurema agweti agakuholeeza, si utamútwaziizi!
Kundu ali mu kuganuuzza ku bwitonde, si utamúsiimiri.
- 12 «Aahago! Biki ibyakuraakaza?
Na kituma kiki ugweti ugafutulira Rurema amasu?
- 13 Kituma kiki ugweti ugamúrakarira ku magambo mwene yago?
Na kituma kiki gali mu folomboka mu kanwa kaawe?
- 14 «Aaho! Ko'mundu angakoli yeruusibwa lwoshi? Nanga, maashi!
Bwo ali mu butwa no'mukazi, ka angaba akwaniini?
- 15 Si kiri na'baganda, Rurema atabayemiiri.

- Kiri na íbiri mwi'gulu, bitayerusiibwi imbere lyage.
- 16 Aahago! Ka itali yo haahe kwo'mundu atali mweru?
Si akoli bihuusiri, anagweti agaakola buligo nga kwo ali mu kizi nywa amagaloovi!
- 17 «Ewe! Unyuvwirize bwija, gira nguyereke.
Ngakubwira ngiisi byo nienyene n'gabona.
- 18 Yaga magambo, abitegeereza bo bakagabwirwa.
Kiri na bayishe banababwira gaago-gaago.
Ndaanalyo igambo lyo bakababisha.
- 19 (Kirya kihugo, bo bâli kihaabirwi,
ku kyanya ndaakyo kinyamahanga íkikabalenga mwo.)
- 20 «Yabo banangora-mabi, bagaahisa isiku zaabo zooshi, bali mu lyanirwa.
Bwo bali banangora-mabi, bagakizi libuzibwa imyaka yoshi.
- 21 Amatwiri gaabo, gali mu kanguka ne'bihuume.
Kiri ne'kyanya babwinagi kwo bagweti bagagenduukirwa,
abanyazi bali mu yami bateera.
- 22 Yabo banangora-mabi, batali mu gira mbu batoloboke mu kihulu.
Mukuba bakoli yobohiri kwo bagayitwa ku ngooti.
- 23 Bali mu jeba-jeba, mu kulooza byo bagaalya.
Banayiji-yiji kwo'lwabo keera lwayegerera.
- 24 Yulwo lusiku, luli mu bahumaaza.

- Bakoli shengusiri ngo'mwami úkola
úgayingira mwi'zibo.
- 25 Bagweti bagatigalika ibifune imbere lya
Rurema,
gira bakizi hagana na Rurema wo'bushobozi
bwoshi.
- 26 «Ehee! Bagira mbu bamúteerage ne'siribo
ngomu.
- 27 Yabo banakuhambwa, amalanga gaabo gali
mu yaga-yaga na'mavuta.
Kiri ne'bibuno byabo, bikoli jeziri bweneene.
- 28 Kundu kwokwo, utwaya twabo tugaashaka.
Banakola bagatuula mu nyumba ízikasigwa
na'bandi, zinakola zigayihongoleka
haashi.
- 29 «Yabo bandu, kundu bakiri bagale, si ubugale
bwabo bugaasira.
Ibindu byabo, kundu bikiri kanyabungaka,
si bitagaki yama ho.
- 30 Bagakizi beera i kuzimu, áhali ikihulu naaho,
buzira kufuuka yo.
Imbigi zo'muliro zigayumya ulukeme-keme
lwabo.
No'muuka gwa Nahano gugabashereeza.
- 31 «Batakwaniini ukukizi yiteba, mu kulan-
gaalira ibikoboola.
Iri bangabibiika kwo'mulangaaliro, ndaabyo
bagalonga.
- 32 Yibyo bigakoleka ku kyanya batazi fwa,
kiri na'baana baabo, batagalegama.

- 33 Bagahomba ngo'muzabibu úgugweti gugholola imizabibu mibishi,
banabe nga muzehituuni úguli mu bula
ibitumbwe,
gunali mu tibula akaaso kaagwo.
- 34 «Bwo batali mu simbaha Rurema, booshi
bagagumba ngana.
Na bwo bayamiri bali mu lya ikitulire,
umuliro gugajigiivya inyumba zaabo.
- 35 Bagweti bagashungika amakuba naaho,
na'mabi.
Bali mu yitoneesa naaho, ngiisi kwo
bagalyalyania abaabo.»

16

Ishuvyo lya Hayubu

- 1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:
2 «Yago magambo gaawe gooshi, keera nagayuvwa.
Si ukuholeezania kwinyu kulyagagi kwa busha!
- 3 Ka mutâye yuse ukulomboojera ulundatwika?
Aahago! Biki ibitumiri muki gweti mu-gaadeta?
- 4 «Múkibe nga ngiisi kwo ngoli ba,
naani nangashobwiri ukudeta gaago magambo giinyu.
Nangashobwiri ukumùshokoora, iri nanjagania itwe.
- 5 Kundu kwokwo, niehe, njuba ngamùkania umutima.
Nangamùholeziizi, mu kumùluhuusa.

- 6 «Haliko, iri nangadeta, amalibu gaani gatali mu mala.
Ne'ri nangahulika, ngiri mu gaago-gaago malibu.
- 7 E Rurema, si keera wanvungula,
wanashereeza imbaga yani yoshi!
- 8 Keera wanjebeesa, ndanaki kaniri.
Kwokwo, kwo uli mu ndangira ubumasi kwo ndi muhubi.
- 9 Rurema, agweti agandeera ngana, anali mu njanganula-njangaula ku buraakari.
Agweti aganjigira amiino, iri anangonolera amasu.
- 10 «Abandu bagweti baganjekeereza, iri banambonyoleza, wa honyo!
Bakoli nzokaniini, iri banammota imbi mu matama.
- 11 Rurema keera ambiika mu maboko ga'banabyaha,
banali banangora-mabi.
- 12 «Kundu nâli jeberiiri, haliko buno keera anvuna-nvuna.
Anandakamira, ananvungula-vungula.
Anayabiira imyambi yage, anagindungaania.
- 13 Ee! Ábagweti bagaalasha imyambi, bakoli nzungulusiri.
Imyambi yabo, keera yambera amafiko buzira kungejeerera.
Indulwe yani, keera bagiyonera haashi.
- 14 Agweti agandeera-ndeera.
Anagweti agandwisa nga musirikaani.

- 15 «Ibyambalwa byani, gakoli ba masuuzu.
Keera n'gayubika amalanga gaani mu luvu.
- 16 Bwo nyamiri ndi mu lira, amasu gaani keera
gakadukumbuka.
Ingohe zaani, zikoli yidisiri kwe'kihulu na-
mudidi.
- 17 Kundu ngweti ngalibuuka kwokuno,
ndaabwo buligo bwo nagira.
Ne'kyanya ndi mu huuna Rurema,
umutima gwani guli shululu.
- 18 «E kihugo, bwo'muko gwani keera gwayoneka,
utagubwikire.
Leka gukizi ndirira, lyo ndonga ukuli kwani.
- 19 Kiri na buno, akamasi kaani kagweti kagam-
bulanira mwi'gulu.
Ee! Uyo úli mu kizi mbulanira, atuuziri yaho
hi'gulu bweneene.
- 20 «Abiira baani, bakoli gweti bagangayiriza
naaho.
Kundu kwokwo, ngweti ngahuuna Rurema,
mu kati ka'malira.
- 21 Bwangabiiri bwija, ndongage umundu
wo'kutuhambuula twe na Rurema.
Ee! Atuhambuulage, nga kwo'mundu ali mu
hambuula biira baage.
- 22 Mukuba, ha nyuma hiniini, ngaaba keera
nafwa,
ndanâye shubi galukira mu kihugo.»

17

- 1 «Keera n'gavunika umutima.

- Isiku zaani, zikola bu mala. Ishinda naaho,
yo ikoli ndindiiri.
- ² Ngoli zungulusirwi na ábali mu njekeereza.
Nabona ngiisi kwo bagweti bagambonyoleza, no'kutandooza iro.
- ³ «E Rurema, si ndaaye gundi úli mu yitanga hi'gulu lyani!
Ku yukwo, ube we gambulanira.
- ⁴ Keera ukaziba ubwenge bwa biira baani.
Kwokwo, utabalekeerere maashi, mbu bambime.
- ⁵ Si bagweti bagasongera abiira baabo, gira lyo balonga ukuyunguka.
Aahago! Uleke ngana abaana baabo bahu-maale.
- ⁶ «E Rurema, keera waleka abandu bakizi mbonyoleza.
Bagweti bagandwira amate.
- ⁷ Bwo nyamiri ngweti ngabululuka, amasu gaani gakoli fwifwitiiri.
Amagala gaani, gataki sikamiri bweneene.
- ⁸ Abandu bo'kuli, ikyanya bali mu mbona, bali mu huumirwa.
Ikyanya babona kwo nagirwa buligo, banayagalwe.
- ⁹ Kundu kwokwo, umundu wo'kuli, akaniziizi injira yage.
Yabo bazira buhube, bo bagenderiiri no'kukizi kana ingingwe.
- ¹⁰ «Haliko mwe bandi, mushubi yiji ndega.

- Si ha kati kiinyu, ndaaye mwitegeereza ye nabona.
- 11 Isiku zaani, zikoli maziri. Ishungi zaani, keera zahongolwa.
Ngiisi byo njubi shungisiri mu mutima gwani, bikoli sherebiiri.
- 12 Yabo bandu, si bagweti bagaadeta mbu bushigi, gwo mulege-rege.
Ne'kyanya bukola mu yira, banadete mbu mulengeerwe gukola ho.
- 13 «I kuzimu, iri yangabiiri yo ikola nyumba yani, na mbe ngoli gwejiiri yo,
- 14 na mbe ndi mu bwira ishinda mbu: “We daata”,
na mbwire ibitwera mbu: “We maawe”,
kandi iri “We mwali wani”.
- 15 Aaho! Iri byangabiiri kwokwo, umulangaaliro gwani hayagi nangaki gubiisiri?
Yugwo mulangaaliro, nyandagi úwangaki gubona?
- 16 Yoho wee! Twe no'mulangaaliro gwani, tugalimalira i kuzimu.
Twembi, tugaluhuukira mu luvu.»

18

Amagambo ga kabiri ga Biridaadi

- 1 Ha nyuma, Biridaadi we'Shuha, anashuvya kwokuno:
- 2 «Ewe! Yuku kulomboojera kwawe, ugakutwikira kwo mangoki?
Tee detage amagambo ágayuvwikiini, gira lyo tulonga ukuganuula bwija.

- 3 Aahago! Ka utoniri kwo tuli nga bitugwa naaho?
Ka utubwini kwo tulyagagi bahwija?
- 4 «Kundu wangayikuula invwi,
ke'kihugo kigaasigwa kimaata hi'gulu lyawe naaho?
Ka'mabuye gangakoli jungubana hi'gulu lyawe?
- 5 «Si itara lya'bandu babi, ligaki zima.
Ne'ngulumira yalyo, inahote.
- 6 Mu nyumba yabo, umulengeerwe gugahinduka kihulu.
Kundu itara lishubi teresirwi ha butambi lyabo, ligaki zima.
- 7 «Yabo babi, batagaki yiyeneneka.
Na kundu bagweti багаagira igambi libi, si ligabagwata boonyene.
- 8 Bagagwatwa mu mubashu,
batanâye ki gushaage mwo.
- 9 Ee! Umubashu guli mu bagwatira ku kasiizira.
Ulusinga, luli mu bananiira ngana-ngana.
- 10 «Yulwo lusinga, lukoli bishamiri kwi'daho,
mu njira yabo, bali mu batega umubashu.
- 11 Bagweti bagateerwa ne'kyoba ngiisi luhande,
Banagweti bagahambirizibwa.
- 12 «Kundu bâli koli kaniri, haliko buno keera bateerwa no'mwena.
Ubuhanya naaho, bukoli balindiriiri.
- 13 Uluhu lwabo, lukola mu bungwa no'bulwazi bukayu,

halinde kiri na'maboko, na'magulu, bikola mu liibwa.

- 14 «Bakola mu kuusibwa mu nyumba zaabo, banagendi twalwa imbere lye'kihuume kyo'mwami.
- 15 Inyumba zaabo, zikola zigajigiivibwa. Umuliro gwa'makala, gugaziyaka kwo.
- 16 Bagaaba nge'kiti keera íkyayuma imizi, amatavi gaakyo, ganayumaguke.
- 17 «Mu kihugo, ndaaye úwâye ki bakengeere. Ndaanaye úwâye ki kengeere amaziina gaabo.
- 18 Bagasaazibwa mu mulengeerwe, banalashwe mu kihulu, banabe bakoli yimwirwi mu kihugo.
- 19 Batâye longe abaana, batanâye longe abijukulu. Mu kaaya kaabo, ndaaye ye bagaasiga mwo.
- 20 Abandu bo'luhande lwe'muga, ikyanya bagaabona íbigabakoleka kwo, bagashenguka.
- Na'bandu bo'luhande lwe'sheere, bagahumirwa.
- 21 Bwobwo, bwo buhanya, banangora-mabi bagakizi longa. Mukuba, batatwaziizi Rurema.»

19

Ishuvyo lya Hayubu

- ¹ Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:

- 2 «Mugagendereraga ukundibuza halinde man-
goki?
Si yaga magambo giinyu, gagweti
gaganvungula-nvungula!
- 3 Si keera ukandukiiriza ubugira kali ikumi!
Aaho! Ka mutayuvwiti ishoni mu kundeera
kwoku?
- 4 «Kundu nangabiiri keera n'gayifunda mu
byaha,
yibyo bindoziri nienyene naaho.
- 5 Iri mwangalozizi ukuyerekana kwo mwe
mumbimiri,
mwangadesiri ngiisi kwo mbubiri, halinde
ndibuuke kwoku.
- 6 Munamenyage kwo Rurema yenyene ye kam-
bubira,
anangwasa mu lushenga lwage.
- 7 «Ngweti ngayamiza, ti: “Undabaale, maashi!”
Kundu kwokwo, ndaaye úgweti
úganyitaba.
Na kundu ngweti ngabanda akashiba, mbu nd-
abaalwe,
si ndaaye úli mu mbeereza ukuli kwani.
- 8 Rurema keera akambangirira mu njira,
ndanaki bwini ho nangalenga.
Ee! Injira yani, keera agibiika mwe'kihulu.
- 9 Keera akandeeza ishoni bweneene,
anandyosa ulushembe lwani kwi'twe.
- 10 «Agweti aganjulika-njulika imbande zooshi,
halinde nahererekerera.

Umulangaaliro gwani, keera anagukuula,
nga úwakuula ikiti.

11 Agweti agandakarira bweneene,
anagweti agambona kwo ngola mugoma
wage.

12 Abasirikaani baage, bagweti baganyijira duba-
duba,
banabe bagweti bagalunda uluvu ku luzitiro,
gira balonge ukundeera.

Ishumbi zaabo, zikoli sokaniini inyumba yani.

13 «Rurema, keera anjombania na beene witu.
Kiri na'biira baani, keera bambuumuka
lwoshi-lwoshi.

14 Yabo beene witu na'biira baani, keera bakany-
ibagira.

15 Abageezi ba mu nyumba yani, bakola mu
mbona nga mundamenywa.
Abaja-kazi baani, bakola mu mbona nga
kinyamahanga.

16 Ikyanya ndi mu tumira umukozi wani, atakiri
mu nyitaba.
Kundu nangamúyinginga bweneene, ali mu
yigira nga atayuvwiti.

17 «Mukaanie akola mu yuvwa kwo'muuka
gwani gukola ni'baya libi.
Beene witu bo tukabutanwa, bakola mu
mbona nga kyagaza.

18 Kiri na'baana baanuke, bagweti baganneena.
Ikyanya ndi mu shoshokera ho baliiri, ba-
nambeereze ingoto.

- 19 Abiira baani ba vyuka-ngwejere, bakoli nnenu-usiri.
Kundu nâli bakuuziri, haliko boohe, keera bakambinduka.
- 20 Amagala gaani, gakola naaho luhu na'makangara.
Keera nateera byoshi-byoshi, na ngoli lindiiri ulufu.
- 21 «E biira baani, munyuvwirwe indengeerwa maashi! Munyuvwirwe indengeerwa.
Si Rurema keera akandumuula uluhi.
- 22 Aahago! Bwo Rurema agweti agandibuza, ka na niinyu mugandibuza kwakundi?
Yukwo kundibuza kwinyu, ka kutazi mala?
- 23 «Amagambo gaani, gakwiriiri gatee yandikwa.
Ee ma! Gangayandisirwi mu kitaabo.
- 24 Bwangabiiri bwija gayandikwe ne'kyuma ki'songo,
ganahokoororwe kwi'buye, gira lyo gatuula ho.
- 25 «Kundu kwokwo, nyiji bwija. Ulya wo'Kumbulanira, alyagagi ho.
Na ku mbeka, agayimanga mu kihugo.
- 26 Kundu amagala gaani gakoli boziri,
haliko ku gaagano magala, ngaki bona Rurema.
- 27 Ngaki múbona na'masu gaani nienyene.
Umutima gwani, mu kumúlindirira, gugweti gugamúyidula bweneene.

- 28 «Aaho! Kutagi mwangaki kolwa mbu muyidese, ti:
“Si wayikululira umwama wenyene!”
- 29 Si na niinyu, mukwiriiri muyobohe ikihano.
Bwo mukoli jinikiiri abiinyu, niinyu mukwiriiri muyitwe.
- Kwokwo, Iyo mumenya ngiisi kwa'bandu bali mu twirwa ulubaaja.»

20

Amagambo ga kashatu ga Sofaari

- 1 Ha nyuma, Sofaari we'Nahama anashuvya kwokuno:
- 2 «E Hayubu, ngwaniini ngushuyeye.
Si amagambo gaawe, gagweti gaganjengula bweneene.
- 3 Kundu ugweti uganduka, si ngweti ngagooyera naaho.
Halikago buno, nyiji bwija ngiisi kwo ngakushuvya.
- 4 «Kwangaba ukoli yibagiiri ngiisi kwo biri mu ba,
ukulyokera ho Rurema akabumbira abandu mu kihugo.
- 5 Balya banangora-mabi, kundu baki shambiiri,
halikago yukwo kushambaala kwabo,
kukola kugaamala.
- Kundu baki gweti bagashambaala,
haliko ubushambaale bwabo, butagayama ho.

- 6 «Balya banangora-mabi, baki gweti bagayikan-gaata,
halinde banabe nga bashoniri mwi'gulu.
Emwe! Amatwe gaabo, gali mu huma ku
bibungu.
- 7 Haliko ha nyuma, bagaki lashwa hala, nga
myanda.
Ngiisi ábashubi bayiji, bagakizi yibuuza, ti:
“Balyagagi hayi?”
- 8 «Bali nga birooto naaho,
bali mu fwifwitira, banabe batakiri mu
boneka.
Bagasheguuka nga'mabone ga mu bushigi.
- 9 Kundu abandu bâli kizi babona, haliko batagaki
boneka.
Kiri na ho bâli rambiri, naho hatagaki meny-
eekana.
- 10 «Kundu bâli kizi zimba ibya beene,
haliko abaana baabo, bagabigalula,
banagendi huuna abakeni ulukogo.
- 11 Yabo baana, kundu bâli ki riiri misore, banâli
ki hiiti imisi,
haliko, iyo misi yabo igamalira mu luvu.
- 12 «Ikyanya bâli kizi gira ubuligo, yubwo buligo
bwananuna nga sukaari.
E ma! Bwâli kizi nuna mu kanwa kaabo.
- 13 Batanalooza ukubushaaza mwo,
si bâli kizi buhaasa mwo.
- 14 Kundu kwokwo, ikyanya buli mu yika mu nda,
buli mu hinduka bululu, bunabe bukola nga
manjoka-njoka.

- 15 Kundu bâli kizi mira ubugale, haliko bagayiji bushala.
Rurema yenyene agabushaaza mu nda za-
abo,
- 16 banabe bakola mu yonga amanjoka-njoka.
Umujoka, gugabakoma ngana, gunabayite.
- 17 «Kundu ubuuki na'mata biri mu hinga nga nyiiji,
haliko batâye ki shubi bibona.
- 18 Kundu bâli kizi shaha ikyuya, mbu balonge byo bagaalya,
haliko yiby byokulya, bagashubi bigalula.
Na kundu bâli kizi dandaza, ibindu byabo bita-
gaki bashambaaza.
- 19 «Si bâli kizi vindagaza abakeni, banabasiga maboko mamaata.
Banakizi nyaga inyumba zo batakayubaka.
- 20 Na kundu bâli kizi yilundira ibindu bingi,
haliko ndaabyo íbisigiiri kwo.
- 21 Ndaanabyo bagakizi ki lya.
Ubugale bwabo, butagaki tuula ho.
- 22 «Kundu bangaba baki gaziri, haliko bagayami longa amakuba,
banayiji kengeera balibuuka ngana.
- 23 Ikyanya bagaaba bakiri mu yihahala, mbu lyo bahaaza amabunda,
Rurema agabarakarira bweneene.
Agakizi batumuula imbi,
zinabahone kwo nga nvula.

- 24 «Ikyanya bagayiyeka ingooti íyatulwa mu kyuma,
kiziga bagaberuuzibwa ne'myambi ye'miringa.
- 25 Iyo myambi, bali mu gishogola mu migongo yabo.
Banalyose isongo-songo zaayo mu madiku, ziki langashiini.
Bakoli yobohiri naaho, kwo bakola bagaafwa.
- 26 «Ubugale bwabo, bugakabulirwa mu kihulu namudidi.
Umuliro gunabujigiivye.
Na íbiki sigiiri mu nyumba zaabo, bigasiriira.
- 27 Ubuligo bwabo bwoshi, igulu ligabubishuula.
Ikihugo kigabutangira ubumasi, mu kubanyagaza.
- 28 Yibyo bindu byabo, umwijulire gwa'miiji, gugabibindikira.
Ee! Rurema yenyene agabishaaza ku bu- raakari bwage.
- 29 «Yabo banangora-mabi, kwokwo kwo Rurema agabahana.
Kyekyo kyo kihano abashungikiiri.»

21

Ishuvyo Iya Hayubu

- 1 Ha nyuma, Hayubu anashubi shuvya kwokuno:
- 2 «Yaga magambo gaani, mugayuvwirize ku bwitonde.
Lyoki, mubuli mboleeza.
- 3 Munyigenderere, gira nimùganuuzze.

Na mango nayusa ukudeta, mukabuli genderera no'kunjekeereza.

⁴ Aahago! Ndagweti ngayidodombera abandu.
Si ngweti ngayidodombera Rurema yenyene.
Ye tumiri umutima gwani gutayisiri mu nda.

⁵ «Mundole kwo, lyo niinyu musoomerwa.
Mubiike amaboko giinyu ku tunwa, mu
kuyerekana kwo mukoli shengusiri.

⁶ Ikyanya ndi mu yitoneesa ku bikamba kwo, ndi
mu huumirwa.
Amagala gaani ganajugume bweneene
ne'kyoba.

⁷ «Balya banangora-mabi, kituma kiki baki genderiiri ukutuula ho?
Si imisi yabo, iri mu kizi yushuuka, halinde
mu bushaaja bwabo!

⁸ Babwinagi ngiisi kwa'baana baabo bagendukiirwi,
banabone kiri na bijukulu baabo.

⁹ Ikyanya bali ha mwabo, batali mu yoboha.
Kiri na Rurema, atali mu bahana.

¹⁰ «Yabo banangora-mabi, ingaavu zaabo ziri mu
yolola zooshi,
zinakizi buta buzira kuramburura.

¹¹ Abaana baabo bali mu shaata nga bibuzi,
banayamiri bali mu kina.

¹² Ikyanya bali mu yimba, bali mu lasa ingoma
no'lulanga,
iri banashambaalira ukulasa umuteera-
teera.

¹³ Bali mu yama bagendukiirwi.

Ne'kyanya bali mu fwa, banaziikwe ku mu-tuula.

- 14 «Bali mu bwira Rurema: “Utushaagage ha butambi.
Tutali ni'goorwa lyo'kukizi kukulikira.
- 15 Ehee! Rurema wo'bushobozi bwoshi, alyagagi nyandi?
Kituma kiki tugakizi múkolera?
Ne'kyanya tugamúhuuna, tugalonga bunge buki?”
- 16 Yabo banangora-mabi, batoniragi kwo bo batumiri bagendukiirwi.
Kundu kwokwo, imitono yabo itali yo miguma ne'ye'mwani.*
- 17 Amatara gaabo, gatali mu zima, batanali mu longa amagoorwa.
Rurema atanali mu bajengeeza ku buraakari bwage.
- 18 Boohe, batali mu yehuulwa nga byasi, batanali mu kumuulwa ne'kihuhuuta.
- 19 «Abandu bali mu deta, mbu: “Bwo yabo banangora-mabi bali mu huba, Rurema agaki hana abaana baabo.”
Kundu kwokwo, nga angayamiri abahana, lyo bangalooziri ukusobanukirwa.
- 20 Boonyene, banalonge ukumenya ngiisi kwo bagashereezibwa.
Banakizi libuuka ku buraakari bwa Rurema wo'bushobozi bwoshi.

---

* **21:16** 21.16 Kandi iri: Igambi lya banangora-mabi liri hala na niehe.

- 21 Mukuba, ikyanya bagaaba keera bafwa,
batagaki twaza ngiisi kwa'baana baabo bag-
weti bagaahanwa.
- 22 «Aaho! Nyandagi kandi úwangayigiriza
Rurema?
Si ye mu twa imaaaja za'bakulu booshi!
- 23 «Umundu muguma ali mu fwa, anabe ashuba
kikalage,
anabe ashubi shambiiri mu kati ko'mutuula.
- 24 Anashubi jeberiiri mu magala.
Kiri na'mavuha gaage, ganabe gaki shubi
kaniri.
- 25 «Ugundi ali mu fwa akoli kekeriiri, anajengi-
irwi mu mutima gwage.
Anabe atakashambaala, kiri kwi'gambo
liguma.
- 26 Kundu kwokwo, yabo bombi bali mu ziikwa,
banali mu liibwa na byebyo bitwera.
- 27 «Yuvwirizi! Ngoli yiji ngiisi kwo mugweti
mugayitoneesa.
Nyiji kwakundi ngiisi kwo mwagira igambi
libi hi'gulu lyani.
- 28 Mwehe, mugweti mugabuuza mbu: “Yabo
bagale, inyumba zaabo, ziri hayi?
Si zitakiri ho, hi'gulu lye'byaha byabo!”
- 29 «Nanga maashi! Ka mutazi buuza ábali mu
balama?
Boohe, bo bagamùbwira ukuli.

- 30 Ikyanya Rurema ali mu ba akoli rakiiri, anabe aloziizi ukuhana abandu, nangora-mabi ali mu fuushuka.
- 31 Ndaaye úli mu múyihoola ku buligo bwage. Ndaanaye úwangamúyereka bwo.
- 32 Ikyanya ali mu twalwa iwa maherero, ha shinda yage hali mu biikwa abalaliizi.
- 33 Uyo nakufwa, abandu bingi bweneene bali mu genda bamúherekeziizi.
- Ne'kyanya ali mu ziikwa, ali mu fulirwa bwija mu luvu.

- 34 «Yaga magambo giinyu, si galyagagi ga busha! Aaho! Kuti kwo gangamboleeza? Si amashuvyo giinyu, biri bibeesh naaho!»

Ikitolo kya kashatu kye'Miganuulo

22

(22.1-27.23)

Amagambo ga Herifaazi

- 1 Ha nyuma, Herifaazi we'Temaani anashuvya Hayubu kwokuno:
- 2 «Ka hali igambo lyo'mundu angatabaala kwo Rurema?
Kiri no'mwitegereza, ka ahiiti akamaro imwage?
- 3 Iri wangaba uli wo'kuli, unabe utungiini imbere lyage,
ka utoniri kwo uli mu shambaaza Rurema wo'bushobozi bwoshi?
Ka halyagagi ubunguke bwo angakulonga kwo?

- 4 «Na kwakundi, ka Rurema ali mu kuhana, iri anakutwira ulubaaja,
mbu bwo umúsimbahiri?
- 5 Nanga, maashi! Si íbitumiri ali mu kuhana,
bwo uli nangora-mabi.
Ibyaha byawe, biluguusiri ngana-ngana.
- 6 «Ku mugani, tudetage kwo keera ukanyaga uwinyu ibyambalwa,
mu kubeesha mbu iri ngwati.
Ne'kyanya ukamúshulumula byo, wanamúsiga bukondwe.
- 7 Na kwakundi, ikyanya abandu bâli nyotiirwi, wanabayima amiji.
Ne'kyanya bâli shalisiri, wanabayima ibyokulya.
- 8 Ewe! Si ulyagagi mundu mukulu, unagweti amatongo,
unatuuziri mu kihugo, iri banakugingika!
- 9 Haliko, banamufwiri boohe, ugweti ugabayim-ula maboko mamaata.
Ne'kyanya ifuuvi zihiti umulangaaliro, uli mu guhongola.
- 10 «Kyo kitumiri imibashu ikoli kuzungulusiri.
Ne'kyanya bali mu kukanga, uli mu yami lenga mwo'musisi.
- 11 Uli mu zingwa ne'kihulu, halinde utanaki bone kindu.
Ne'migezi ya'miji ikufuliiri.
- 12 «Rurema atuuziri iyo munda mwi'gulu.
Na kundu indonde ziri hala, haliko atuuziri hi'gulu lyazo.

- 13 Si ugweti ugaadeta mbu:
 “Ngiisi byo ngweti ngaagira, Rurema atabibwini.
 Aaho! Kutagi kwo angasheshera mu bibungu,
 mbu atutwire ulubaaja?”
- 14 Si ibibungu biiru-biiru bimúzungulusiri,
 atanaki shobwiri ukutubona!
 Anali mu zaatira iyo munda hi'gulu bwe-
 neene lye'kihugo.”
- 15 «Aaho! Ka ugagenderera ukukizi kulikira
 zeezo njira za keera?
 Si yizo njira, abandu babi bâli kizi ziyifunda
 mwo!
- 16 Yabo babi, bâli kizi fwa mbura-kihe.
 Ne'ndaliro zaabo, zinayami bindikirwa hala
 no'mwijulire.*
- 17 «Bâli kizi bwira Rurema, mbu: “Ngahwe!
 Utushaagire hano.
 Kundu we Rurema wo'bushobozi bwoshi,
 haliko ndaabyo ugatugirira.”
- 18 Kundu kwokwo, yoyo Rurema ye kayijuza
 inyumba zaabo mwo'bugale.
 Ku yukwo, yabo babi, ndagabayibiika kwo.
- 19 «Abandu bo'kuli, ikyanya bali mu bona
 ngiisi kwo yabo babi bali mu shereezibwa,
 banasiime.
 Abandu bazira buhube, banakizi bashe-
 keereza.

---

* 22:16 22.16 Mataayo 24.39.

- 20 Banadete, ti: “Lolagi ngiisi kwa'bagoma biitu keera baminikwa.
Na ngiisi byo bakasiga, keera byajigimba no'muliro.”
- 21 «E maashi Hayubu, buno uyibiikage haashi imbere lya Rurema,
lyo uba no'mutuula, unakizi genduukirwa.
- 22 Yago migirizo ga Rurema, ugayuvwirize,
unagasingule mu mutima gwawe.
- 23 «Iri wangagalukira Rurema wo'bushobozi bwoshi, ugashubi gashaanirwa.
Ku yukwo, uyeruuse inyumba yawe.
- 24 Utakizi ki hemukira ibindu bye'kishingo,
si inooro ze'Hofiiri, ukizi zikabulira mu lwiji.
- 25 Uleke Rurema wo'bushobozi bwoshi yenyene abe ye gaaba kihinda kyawe.
Abe ye gaanaba nga nooro zaawe, kandi iri harija zaawe.
- 26 «Kwokwo, lyo ugamúlegamira,
unakizi múshambaalira.
- 27 Ugakizi múhuuna, anakuyuvwirize.
Ngiisi byo ukamúlagaania, ukizi múgirira byo.
- 28 Kwokwo, ngiisi igambo lyo ugashungika, ligakizi genduukirwa.
Ikyanya ukola mu njira, umulengeerwe gugakizi kumolekera.
- 29 «Ikyanya abandu batwika indege,

unabaholeeze, ti: “Uyihe ikise!” Haaho,
banakizibwe.

³⁰ Abandu bazira byaha, anakizi bakiza.

Kwokwo naawe, bwa'maboko gaawe gali
shululu, ugakizibwa.»

23

Ishuvyo lya Hayubu

¹ Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:

² «Zeene, ngi gweti ngayidodomba mu kati
ko'bululu.

Na íbitumiri ngagongeera, bwo Rurema
akola mu ndibuza bweneene.

³ Bwangabiiri bwija, nimenye ho ngabonera
Rurema,
gira ngendi múganuuza.

⁴ Nangagendi yibulanira imbere lyage,
mu kukoleesa amagambo go'bwitegeereze.

⁵ Kwokwo, lyo nangamenya ngiisi kwo aganju-
vya,
ni'shuvyo lyage ninalisobanukirwe.

⁶ «Aaho! Ka Rurema angakoleesa ubushobozi
bwage, mu kuhambanwa?
Nanga, maashi! Si anganyuvwiriza mu kati
ko'butuudu.

⁷ Mukuba, abandu bo'kuli, bo bangamúganuuza
bwija.

Kwokwo, bwo Rurema ali mutwi we'maaja za-
ani,
agazindwira kwo ndagweti buhube,
ndanâye ki legwe.

- 8 «Iri nangamúloogeza uluhande lwe'sheere,
ndaaye.
Ne'ri nangamúloogeza lwe'muga, atali yo.
- 9 Na kundu nangamúloogeza uluhande
lwe'mbembe, ndagamúbona.
Ne'ri nangahindikira lwe'kisaka, shoobe!
- 10 «Kundu kwokwo, Rurema ayiji-yiji ulugeezi
lwani.
Ne'kyanya agangeza, agambona kwo ndi
shululu, nge'nooro muguuhya.
- 11 Ee! Ngweti ngakizi múkulikiriza ngana-ngana.
Na bwo nganiziizi injira zaage, ndangaki
yahuka ibutambi.
- 12 Ngiisi byo ali mu ndegeka, ndali mu bibam-
bala.
Amagambo gaage, ngweti ngagasingula mu
mutima.
- 13 «Kundu kwokwo, ikyanya ali mu ba keera
ashungika,
nyandi úwangaki múhangirira?
Ngiisi kwo aloziizagi, kwo anali mu gira.
- 14 Ku yukwo, ngiisi kwo akagwanwa ashungika,
kwo aganangirira.
Na kwakundi, anaki singwiri izindi shungi
nyingi mu mutima gwage.
- 15 Kyo kitumiri ngweti ngalenga mwo'musisi
imbere lyage.
Yizo shungi, ikyanya ngweti ngazisalira kwo,
ngweti ngayami shenguka.
- 16 Rurema keera ajugumya umutima gwani.

Na bwo ali Rurema wo'bushobozi bwoshi,
ngola mu yoboha ngana.

17 Ngoli ziizirwi ne'kihulu.

Na bwo kiri kya namudidi,
ndaabyo ngi bwini, kiri ne'hiniini.»

24

1 «Nangaloziiizi kwo Rurema wo'bushobozi
bwoshi angashungisiri ikyanya kyo'kutwa
kwe'maaja za banangora-mabi.

Kundu kwokwo, yikyo kyanya, si abandu ba
Rurema batagweti bagakiyitoneesa kwo!

2 Abanabyaha, bali mu tyeza amabuye
go'kuyerekana imbibi za'matongo.

Banali mu zimba ibitugwa,
banabitunge mu ngo zaabo.

3 Banali mu nyaga ifuuvi bapunda baabo.

Banakizi yabiira ishuli za banamufwiri,
zibe ngwati.

4 «Banali mu shemya abakeni, mbu bashaagage
mu njira,
halinde yabo bakeni banabishame.

5 Yabo bakeni balyagagi nga punda wa
mwi'shamba,
bali mu shiiba bagweti bagalooza byo
bagaalya.

Bali mu loogeza ibyokulya byabo kiri na
mwi'shamba,
gira bakizi shaluula mwa'baana baabo.

6 «Yabo bakeni, iri bangalooza ingano, kandi iri
imizabibu,

bakwaniini bagendi bikaza mu ndalo za
banangora-mabi.

7 Bali mu laala ubushigi bwoshi, balyagagi
bukondwe.

Batahiiti kyambalwa, kiri no'mulondo
gwo'kuyibwika.

8 Ikyanya invula iri mu nia ku malambo, bali mu
yami loba.

Na bwo babuziragi inyumba, bali mu ba
bayifuuziri mu nyaala.

9 «Yabo babi, bali mu yongoola abaana be'fuuvi
ku bifuba bya banyina.

Bali mu bayabiira, babe ngwati.

10 Yabo bakeni bali mu bagendeesa bukondwe,
buzira mirondo.

Banakizi babetuza imimbu, iri banashalisiri.

11 Banakizi yenga amavuta mu mizehitsuuni ya
banangora-mabi,

na boonyene batali mu galabula kwo.

Banagweti bagakizi kanda idivaayi,

banaki nyotiirwi.

12 «Ikyanya bakola bagaafwa, bali mu gongeera.

Ne'kyanya bali mu komeresibwa, bali mu
tabaazania kwi'zu lihamu.

Kundu kwokwo, Rurema atali mu batwaza.

13 «Yabo banangora-mabi, bali mu hagana
no'mulengeerwe.

Batanayijagi ngiisi ho guli mu genda,
batanali mu siima ukugukulikira.

14 Umwitani ali mu vyuka shesheezi kare-kare,

gira agendi yita abakeni, na banakahuku.
Na bushigi, ali mu genda luto-luto nga muzimba.

15 Umushule naye, ali mu lindira izuuba litee
sooka,

iri anadeta, ti: “Ndaaye úgambona!”

Ha nyuma, anayibishe amalanga, gira abandu
batayiji múmenya.

16 Abazimba, bali mu tula inyumba bushigi,
haliko, mu mulege-rege, banayiyigalire mu
mwabo.

Bataloziizi mbu baboneke mu mulengeerwe.

17 «Ikyanya buli mu yira, imwabo yo shesheezi.
Bali mu yijibana ne'kihulu, gira bakizi teer-
ana ikyoba.

18 «Kundu kwokwo, bali mu nyerera duba
ngi'fulo íriri mu yami twalwa no'lwiji.

Na ngiisi byo bagweti hano mu kihugo, bikoli
daasirwi.

Banakoli yobohiri kiri no'kugenda mu ndalo
zaabo ze'mizabibu.

19 Yabo banangora-mabi, nakuzimu ali mu bany-
ereza,

nga kwo'lugungu luli mu yami nyota
mwi'zuuba.

20 Ndaaye úwâye ki shubi bakengeera.

Kiri na banyina, bali mu bayibagira.

Ibitwera bigakizi lya ibirunda byabo.

Yabo banangora-mabi, bali mu vunika, nga
kiti.

21 Umukazi, iri angabula ibuta,
yabo banangora-mabi bayamiri bali mu
múlyalyania.

Kiri na namufwiri, batali mu mútabaala.

²² Yabo bandu babi, kundu bangaba bali banabushobozi, banasikamiri, haliko Rurema ali mu bashereeza ku misi yage.

Batanayiji ulusiku lwo bagaafwa kwo.

²³ Kundu Rurema angabaleka bakizi tuula mu mutuula, haliko amasu gaage gayamiri gali mu baloleekeza.

²⁴ Na kundu bakiri bakulu, si bagayami yitwa, banaziikwe.

Bagaaba nga mihuli ye'ngano, íri mu yami nongolwa.

²⁵ Aahago! Ka hali umundu úwangadeta kwo bitali kwokwo? Nyandagi úganyereka kwa'magambo gaani gatali go'kuli?»

25

Ishuvyo Iya Biridaadi

¹ Ha nyuma, Biridaadi we'Shuha anashuvywa kwokuno:

² «Rurema ahiiti ubushobozi bweneene, anakwaniini ukusimbahwa.

Halinde kiri na mwi'gulu, ye mu tegeka byoshi.

³ Aaho! Nyandi úwangaharuura abasirikaani baage?

Si umulengeerwe gwage, guli mu moleka hooshi mu kihugo!

⁴ «Kwokwo, ndaaye úwangakwanana imbere Iya Rurema.

- Mu booshi ábakabutwa na'bakazi, ndaaye úwangayihumeera kwo ali mweru.
- ⁵ Rurema ali no'bulangashane ukuhima umwezi. Analangashiini bweneene ukuhima indonde.
- ⁶ Si abandu boohe, bali mu ba nga bitwera. Bali mu fwa naaho, nga bizimu.»

26

Ishuvyo lya Hayubu

- ¹ Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:
- ² «Si abandu ábatashobwiri, utali mu batabaala! Ee! Utagweti ugabatabaala, kiri ne'hiniini.
- ³ Kundu uli mu hanuulana, haliko uki buziri ubwitegeereze. Kiri na wenyene, utali mu sobanukirwa.
- ⁴ Aahago! Yago magambo go'bwitegeereze, ukagashaaza hayi? Nyandagi úli mu kudesaza?
- ⁵ «Abafwiri, kwo batuuziri mwi'dako lya'miiji, bagweti bagajuguma.
- ⁶ Mukuba, iyo munda i kuzimu ndaabyo íbibishamiri imbere lya Rurema. Si byoshi biri ha bweruula imbere lyage.
- ⁷ Rurema ye kabiika ikyanyaanya, uluhande lwe'mbembe, ananagania ikihugo áhatali kindu.
- ⁸ Ashwesiri amiiji mu bibungu, lya biba bizito. Kundu kwokwo, yubwo buzito butali bwo butumiri biri mu bereka.
- ⁹ Ali mu bwikira umwezi, mu kutabika ikibungu imbere lyagwo.

- 10 «Ngiisi ho akahandula amiiji, anahabiika umuziizi,
gira gukizi yerekana ulubibi ha kati ko'mulengeerwe ne'kihulu.
- 11 Ikyanya Rurema ali mu kanukirana,
lye'nguliro zi'gulu ziri mu soomerwa, zina-kizi juguma.
- 12 «Ku bushobozi bwage, akahoohya inyaaja.
Na ku buhinga bwage, anavungula Rahaabu, kirya kihuume kye'fwi.
- 13 Ku muuka gwage, anatuma ikyanyaanya kigalangashana.
No'kuboko kwage, anagujika umujoka kundu gwâli mu limya-limya.
- 14 Mu mikolezi yage, iyo iri miniini naaho.
Iri mu hwehwetezania naaho.
Si ubushobozi bwage bwonyene, buli buhamu bweneene.
- Aaho! Nyandi úwangamenya ngiisi kwo'bushobozi bwage buli mu kungula?»

27

Hayubu agenderera ukudeta

- 1 Hayubu anagenderera ukudeta kwokuno:
- 2 «Ngiisi ibingwaniini, Rurema wo'bushobozi bwoshi, ye kabinjaagiza,
ye na tumiri umutima gwani gukola mwo'bululu.
- Aahago! Nga kwo Rurema alyagagi ho,
- 3 nabiika indahiro kwe'kyanya ngiri ho na mbe ngiri mu yisa umuuka,
- 4 ndâye dete íbitali nga byo.

Akanwa kaani, katanâye kizi beesha.

- 5 «Na kundu mugweti mugandega, ndâye yemeere kwo muli mu deta ukuli.
Si ngakizi deta kwo ndi buzira buhube, halinde ukufwa kwani.
- 6 Nganiziizi ukuli kwani, ndanâye kuleke.
Mu burambe bwani bwoshi, ndagateerwa ne'bihamba.
- 7 «Umugoma wani akwaniini ahanwe, kuguma na banangora-mabi.
Ngiisi kwo banangora-mabi bali mu hanwa, kwo naye akwaniini ahanwe.
- 8 Si yabo babi, batali no'mulangaaliro, kinatume Rurema agabayita nyene.
- 9 Ikyanya bagayiji gwatwa na'makuba, Rurema atagayuvwiriza ikimboloogo kyabo.
- 10 Yabo banangora-mabi, batangashambaala imbere lya Rurema wo'bushobozi bwoshi, batanâye mútabaaze.
- 11 «Ngakuyereka ngiisi kwo'bushobozi bwa Rurema buli mu ba.
Ndaabyo ngaabisha hi'gulu lyage.
- 12 Yiby byoshi, si keera mukabiyibonera mwenyene!
Aahago! Kituma kiki muki gweti mugandetera amagambo go'busha?
- 13 «Yabo banangora-mabi, batali ne'kimino.
Kyo kitumiri Rurema wo'bushobozi bwoshi, agabahana kwokuno:

- 14 Kundu bangabuta abaana bingi,
haliko yabo baana bagayitwa ku ngooti,
kandi iri bafwe no'mwena.
- 15 Ngiisi ábagafuuka, bagakizi fwa ku kiija.
Ikyanya bagaafwa, banamufwiri baabo bata-
gakizi bagandaara.
- 16 «Yabo bandu babi, kundu bangalunda-lunda
ifwaranga katundu,
banabe bagweti ibyambalwa bingi
ngi'bumba lyo'mubuvi,
- 17 haliko abandu bo'kuli, bagayiji biyambala.
Ne'fwaranga zaabo, abandu bazira buhube
banazigabaane.
- 18 «Yabo banangora-mabi, kundu bali mu
yubaka,
bali mu yubaka naaho inyumba lunjega-
njega nge'nuzi za nalutangulira,*
zinali niini nga kitunda kyo'mulaazi ali mu
yubaka mu ndalo.
- 19 Yabo babi, bali mu gendi gwejera bakiri
bagale,
haliko, ikyanya bali mu vyuka,
banayiji gwana ubugale bwabo ndaakibwo.
- 20 Ikyoba kiri mu babindikira nga mwijulire.
Bali mu yehuulwa ne'kihuhuuta bushigi.
- 21 Imbuusi ngayu ukulyoka isheere, iri mu
bayehuula, banabe batakiri ho.
Mukuba, iyo mbuusi, iri mu bashunguusa
hala.

---

* **27:18** 27.18 Kandi iri: nangora-mabi ali mu yiyubakira
inyumba nga kashwa.

- 22 «Na kundu bagweti bagagaagala, mu kutibita
ubushobozi bwayo,
haliko, iri mu batumbikira buzira lukogo.
- 23 Iyo mbuusi, ikyanya bali mu puumuka, iri mu
ba nga yabafuka akahoogo,
inakizi bashekeereza, mu kushunguuta
uluguuju.»

28

Ubwivuge bwo'bwitegereze

- 1 «Abandu bayiji-yiji ngiisi ho bali mu hambira
iharija,
bayiji na ngiisi kwe'nooro ziri mu shukwa.
- 2 Bayiji na ho bali mu hambira ibyuma mu
kuzimu,
na ngiisi kwo bali mu jongolola imiringa mu
mabuye.
- 3 «Bayiji kwakundi ngiisi kwo bali mu leeta itara
mu kihulu,
gira balonge ukuhumba mu kuzimu, áhali
ikihulu,
halinde banalonge amabuye ge'kishingo.
- 4 Abandu bali mu humba ibishimo i kuzimu,
mwi'dako bweneene lya'kaaya ka'bandu.
Bali mu yikira ku mugozi mu kugunagana kwo.
- 5 «Kwi'daho, bali mu meza imbuto mu luvu,
gira balongage ibyokulya.
Mwomwo mu kuzimu, byoshi biri mu babulwa
kwi'duutu.
- 6 Mu yago mabuye, mwo muli mu lyoka amabuye
madukula ge'safiri.

No'lukungu lwe'nooro luli mu boneka yo.

⁷ Injira yo'kugenda i kuzimu, ndaako kanyuni ákangagibona.

Kiri amasu ga nyunda, gatazindi gibona.

⁸ Ndaayo nyamiishwa ndangi ízindi fina yo.
Ndaanayo ndare ízindi lenga yo.

⁹ «Abandu bayiji ukufuluula amabuye makomu bweneene,
banakizi humba-humba áhali indaliro za'malambo.

¹⁰ Bali mu bera ingera mu kati ka'mabuye mahamu,
halinde banabishuule amabuye ge'kishingo bweneene.

¹¹ Bali mu hong'a ishalalo, gira zitahinge,
halinde banalongo ubulyo bwo'kubishuula íbishubi bishamiri mwo.

¹² «Yibyo byoshi, abandu bayiji-yiji ukubigira.
Kundu kwokwo, ka bayijagi ngiisi kwo bagalanga ubwitegeereze?

Hayagi ho bagalanga ukusobanukirwa?

¹³ Ndaaye mundu úwangamenya akamaro ko'bwitegeereze,
mukuba butali mu boneka mu bakiri bagumaana.

¹⁴ Inyaaja mbamu, iri mu deta, ti: “Ubwitegeereze, ndaabwo hano.”
Igindi nyaaja, inashubi deta, ti: “Butanali hano.”

¹⁵ «Yubwo bwitegeereze, umundu atangabugula ku njira ye'nooro,

kandi iri ku ye'harija.

16 Bitagaaziga kwo babugule ku nooro ze'Hofiri, kandi iri ku mabuye ge'honikisi, kandi iri ge'safiiri.

17 Ubwitegeereze buhiiti ikishingo bweneene, ukuhima inooro, kandi iri ikilolero ikiri mu keyengana bweneene.

Bitanazige ukubugula no'bungeni-ngeni ubukatulwa mu nooro.

18 Ubwitegeereze butangagulwa na'mabuye mi-ija agadukumbusiri na agakeyengiini. Ikishingo kyabwo, kihimiri ikishingo kyo'buhembe.

19 Bitagaaziga kwe'topazi ye'Hendyopiya yangatangwa hi'gulu lyabwo. Emwe! Buhiiti ikishingo bweneene ukuhima inooro muguuhya.

20 «Aahago! Yubwo bwitegeereze, kuti kwa'bandu bangabulooza? Na kuti kwo bangalonga ukubusobanukirwa?

21 Yibyobyombi, bibishamiri bweneene mu bandu booshi. Kiri na'masu go'tunyuni twa mu kyanyaanya, gatangabibona.

22 Ubushereze, kuguma na Narufu, bali mu deta, ti:
"Twayuvwa naaho umwazi, ngiisi ho'bwitegeereze bwangaboneka."

23 Rurema naaho, ye yiji injira yo'kulonga ubwitegeereze.

- Yehe naaho, ye yiji ngiisi ho bwangabonekera.
- 24 Mukuba, ali mu langiiza hooshi mu kihugo, anabwini byoshi íbiri mwi'dako lye'kyanyaanya.
- 25 Ye kashungika ngiisi kwe'mbuusi igakizi hUSA, anashungika kwakundi ngiisi kwe'nvula igakizi nia.
- 26 «Ye kabiika imaaja hi'gulu lye'nvula, anayerekana injira yo'mulavyo gugakizi lenga mwo.
- 27 Haaho, lyo akaloleekez ubwitegeereze, anayiga ikishingo kyabwo. Anabubiika ahandu haabwo, iri anabutan-duula bweneene.
- 28 Ha nyuma, Rurema anabwira abandu booshi, ti:
 “Ikyanya mugweti muganzimbaha, lyo muli mu ba no'bwitegeereze nirizina. Ne'kyanya muli mu yiyeka na'mabi, lyo muli mu busobanukirwa.”»

29

- 1 Ha nyuma, Hayubu anashubi deta kwokuno:
- 2 «Nangasiimiri njubi bona isiku za keera. Mukuba, mu yizo siku, Rurema âli kizi ndanga.
- 3 Itara lyage lyâli kizi mmolekera. Kundu nâli riiri mu kihulu, haliko nanakizi genda mu mulengeerwe gwalyo.
- 4 «Mu yizo siku, nâli kaniri bweneene.

- Na bwo Rurema âli mwira wani, âli kizi gashaanira inyumba yani.
- 5 Rurema wo'bushobozi bwoshi, âli ki riiri kuguma na naani, na'baana baani, bâli kizi nzokanana.
- 6 Amagulu gaani, nâli kizi gakaraba, na ngashiige amakaavwe.
Ne'biti byani bye'mezehituuni, byâli kizi jalabanda mwa'mavuta.
- 7 «Nanakizi humaanana na'bashaaja kwi'rembo lya'kaaya,
nanababeera mwo, mu kati ko'lushaagwa.
- 8 Ikyanya nâli kizi gwanana imisore mu njira, yanakizi ginzigira.
Kiri na'bashaaja, banakizi yimanga, mu kumbeereza ulushaagwa.
- 9 Abatwali, mbu bambonage, banayami leka ukuganuula,
banabiike umunwe ku kanwa, mu kuhuuna abandu kwo bahulike.
- 10 Ee ma! Abanalushaagwa, banayimanga imbere lyani, shee!
Banatee leka ukupupiriza-pupiriza ululimi.
- 11 «Ngiisi mundu úkayuvwa amagambo gaani, anakizi nyivuga.
Ikyanya bakambona, banakizi nyivuga imbere lya'baabo.
- 12 Ikyanya abakeni bâli kizi ndabaaza, nanakizi batabaala,
nanakizi tabaala kiri ne'fuuvi ízitâli hiiti imbere ne'nyuma.

- 13 Ábâli kekeriiri, ikyanya n'gabatabaala, banakizi ngashaanira.
Kiri na banamufwiri, nanakizi bashambaaza.
- 14 «Ngiisi byo nâli kizi gira, byâli kwaniini imbere lya Rurema.
Nâli kizi yambala ukuli ngi'kanju, na ngo'mulondo gwo'kusoosa kwi'twe.
- 15 Nâli kizi kolera imbumi, mu kubayerekeza injira.
Kiri no'tundende, nâli riiri magulu gaatwo.
- 16 Imwa'bakeni, nie wâli yishe,
nâli kizi tabaala abageezi ku magoorwa gaabo.
- 17 Haliko banangora-mabi boohe, nanakizi bavuna imigeka.
Ne'kyanya bâli gwasiri imbohe, nanakizi zinyugutula mu miino gaabo.
- 18 «Nâli kizi salira, ti: “Isiku zo'burambe bwani, zigayushuuka bweneene ngo'mushenyu kwi'buga.
Ne'kyanya ngaafwa, abandu be'mbaga yani bagaaba banzokaniini.
- 19 Ngaaba nge'kiti kye'mizi íkalandira mu miiji.
Ubushigi bwoshi, ikimi kigabeera ku matavi gaakyo.
- 20 Ngakizi simbahwa ngiisi kyanya.
Ngaaba nganiziizi, ngo'musirikaani úfumbiiti umuheto muhyahya.”
- 21 «Ikyanya nâli kizi hanuula abandu,

banakizi bwatala shee, mu kulindirira amahano gaani.

²² Ne'ri n'gayusa ukubahanuula, batâli ki hiiti byo bagayushuula.

Amagambo gaani, bâli kizi gayuvwiriza bwija.

²³ «Bâli kizi ndindirira bweneene, nga kwa'bandu bali mu lindirira invula.

Ikyanya bakalonga amagambo gaani, banakizi gayuvwiriza, nga bandu ábalangaliiri amahona-nvula.

²⁴ Ikyanya bâli kizi yihebuura, nanakizi bakania indege.

Ikyanya bâli kizi bona amalanga gaani, banashagaluke.

²⁵ Bwo nâli riiri kirongoozi kyabo, nâli kizi bayereka byo bagaagira.

Nâli tuuziri mu kati kaabo, nga mwami mu basirikaani baage.

Ne'kyanya bakahanyagala, nanakizi baholeeza.»

30

¹ «Halikago buno, imisore ikoli gweti igakizi njekeereza.

Iyo misore, ndâli hangwiri bayishe, kwo bangabwatala kiri ha butambi lyo'tubwa twani two'kurongoora ibibuzi.

² Iyo misore, bunguke buki nâli ngagilongera kwo?

Si imisi yayo ikola-kola ndaayo, inakola tufwa-busha!

- 3 «Iyo misore yâli koli shalisiri, yanâli koli jambiri bweneene.
Yanâli kizi genda igajeba-jeba mwi'shamba kabigingwe,
kundu liyumagusiri, linali mu luhania.
- 4 Iyo misore yâli mu sobeera ibyasi mwi'shamba, binabe byo igakizi Iya.
Yâli kizi humba kiri ne'mizi ye'biti, mbu ikizi Iya.
- 5 «Keera ikayimulwa mu bandi bandu.
Ne'kyanya abandu bali mu gibona,
banakizi gifuka akahoogo, mbu iri mizimba.
- 6 Kwokwo buno, ikoli tuuziri mu misima na mu shalalo,
ikola mu jeba-jeba mu nyaala, ha kati ka'mabuye.
- 7 Ikola mu lunduma, nga nyamiishwa mu bishokoololo,
iri inakuumana mwi'dako Iye'bishungu-shungu.
- 8 Si iri mihwija, ndaalyo iziina ihiiti!
Keera ikayimulwa mu yabo.
- 9 «Buno, iyo misore igweti iganjekeereza mu nyimbo za kwingi-kwingi,
iri inambonyoleza ngana-ngana.
- 10 Ikola mu ngeneka, kyo kitumiri iri mu nyisunga hala.
Emwe! Ikyanya iri mu mbona, inayami ndwira amate ha malanga.
- 11 Rurema keera anjaagiza imisi, anakola mu nyogogoza.

Kyo kitumiri iyo misore igweti igandeera
buzira kuyihangirira.

12 «Balya banakuhambwa, bali mu yimanga, gira
bandeere.

Bali mu ndega imibashu, gira bangwase.

13 Yabo bagoma, bali mu mbangirira, mbu
ndalenge,
gira balonge ukunjeereza.

Ndaanaye mundu wo'kundabaala.

14 Bali mu ndeera nga bandu ábali mu tula
inyumba.

Ikyanya ndi mu ba ndambamiri, banayiji
nzimbira kwo.

15 «Kwokwo, keera nazingwa ne'kyoba kingi.

Na kundu njuba mu simbahwa,

si ulushaagwa lwani keera baluyehuula nga
mbuusi.

Kiri no'bugale bwani, keera babutwala hala, nga
kibungu.

16 Amalibu gaani, keera galenga ulugero.

Na buno, ngola bu fwa.

17 «Mu bushigi, amavuha gaani gali mu lyana.

Yubwo bulyanirwe, buli mu tetemba, bu-
tanali mu yoyerera.

18 Rurema keera angwatira ku kyambalwa kyani.

Na ku misi yage mingi, ali mu nvyetereza
mwi'gosi ngi'kanju lyani.

19 Keera anandasha mu bidaka.

Buno, ngoli sigiiri nga munyota-kiiko naaho,
kandi iri nga lukungu.

- 20 «E Rurema, kundu ngweti ngakutakira, si utali mu njuvya.
Na kundu nyimaaziri imbere lyawe,
si ugweti ugambenekera naaho.
- 21 Keera wanyihindulira, utanakiri mu ngejeerera.
Si ugweti ugakoleesa ubushobozi bwawe,
mu kukizi ndibuza!
- 22 «Keera wanyabiira, wanavugumula mu kihuhuuta.
Ugweti ugangabula-ngabula mu nvula ngayu.
- 23 Nyiji bwija kwo ugweti ugammanulira i kuzimu, mu bafwiri.
Yeyo munda, ya'bandu booshi bagayiji humaanana.
- 24 Umundu, iri angaba akoli goozirwi, anatabaaze,
ko'wabo atangamútabaala?
- 25 «Na naani, ikyanya abiitu bâli hiiti amakuba, nâli kizi bataaniza.
Ikyanya bâli keniri, nâli kizi jengeerwa hi'gulu lyabo.
- 26 Aahago! Ikyanya naani nâli langaliiri kwo ngagirirwa amiija,
si bakangalulira ubuligo naaho!
Kundu nâli lindiiri umulengeerwe,
ikihulu kyanaba kyo kigangwata.
- 27 «Kwokwo, umutima gwani gukoli libuusiri,
gutanaki yisiri mu nda.
Ngoli shungikiirwi ukulibuuka naaho.

- 28 Ndi mu mamaata mu kihulu, buzira kumolekerwa ni'zuuba.
Nyimaaziri mu kaguliro, ngweti ngayamiza mu kutabaaza.
- 29 Kundu kwokwo, bagweti bagambwira kwo ngoli komberiiwi na banyambwe,
na kwo ngomeriini na'kanyuni hotiriishe.
- 30 «Amagala gaani, gakoli yulubiiri.
Ikikoba kya'magala gaani kikoli kulubusiri.
Amagala gaani, gakola ni'shuushira bwe-neene.
- 31 Ululanga lwani, ngweti ngalulasa naaho kwe'nyimbo zo'kuyiganyira.
Ne'firimbi yani, ndi mu gilasa kwe'nyimbo zo'kugongeera.»

31

- 1 «Keera n'galagaana na'masu gaani,
kwo ndagakizi tungira umunyere, mu kumúyifwija.
- 2 Aaho! Rurema úliiri mwi'gulu, biki byo atushungikiiri?
Biki byo tugakizi longa imwa Rurema wo'bushobozi bwoshi?
- 3 Abandu babi, si agweti agabahaniiriza, mu kubaleeza mwo'buhanya!
Ikyanya bali mu kola amabi, bali mu yikululira umwama.
- 4 Si niehe, Rurema abwini-bwini ngiisi byo ndi mu gira.
Indambo zaani, agweti agaziharuura zooshi.
- 5 «Niehe, ndaaye mundu ye n'gabeeshera.

Ndaanaye ye n'galyalyania.

- 6 Aahago! Leka Rurema atee ngera ku lugero.
Haaho lyo agayiji menya kwo ndaabwo
buhube nagira.
- 7 Hali ikyanya indambo zaani, zangakengeera
zahusha injira ikwaniini,
kandi iri amasu gaani gahemukire ikindu,
ninayami kiyifwija,
kandi iri amaboko gaani ganabe gakoli yulubiiri
ne'byaha.
- 8 Iri kwangaba kwokwo, leka ugundi akizi yiji lya
imbuto zaani,
kundu nie kazibyala.
Ee! Imbuto zooshi zo n'gabyala, leka ugundi ayiji
zikuula.
- 9 «Hali ikyanya umutima gwani gwangabiiri
gukayifwija muka umutuulani wani,
na mbe ngweti ngahyegera-hyegera ha
mulyango gwage.
- 10 Iri byangabiiri kwokwo, mukaanie naye, akizi
deekera ugundi mushosi.
Ee! Abandi bashosi, bakizi yiji múshuleha.
- 11 Si ukulungumirira muka beene, kuli mu
yagazania bweneene!
Ngiisi úgweti úgaagira kwokwo, akwaniini
ahanirizibwe.
- 12 Kiri na naani, iri nangahubiri kwokwo,
umuliro gukizi njigiivya halinde i
nakwere.
Emwe! Guyami jigiivya ne'bindu byani
byoshi.

- 13 «Umukozi, kandi iri muja-kazi wani, iri nangabiiri nabanyaga ukuli kwabo, ninayami lahira ukubayuvwa,
- 14 kutagi kandi kwo nangashubi gendi bonaana na Rurema?
Ikyanya Rurema agambuliriza, kutagi kwo nangamúshuvya?
- 15 Si ye katubumba tweshi na'bakozi baani!
Ye katulema tweshi mu nda za bamaawe.
- 16 «Niehe, ikyanya ndi mu bona abakeni, ndali mu lahira ukubatabaala.
Ndanazindi hebuuza banamufwiri ku mulangaaliro gwabo.
- 17 Ndanazindi yima abiitu ibyokulya.
Si ndi mu kizi bishangiira ne'fuuvi.
- 18 Ukulyokera ubusore bwani, nâli kizi ba, nie yishe wo'kukizi zilera.
Ukulyokera ubwanuke bwani, nâli kizi tabaala banamufwiri.
- 19 Ngiisi kyanya n'gabona úbuziri ikyambalwa, ndâli ngamúleka agende busha.
Ndanâli mu lekeerera umukeni, mbu abule ikooti.
- 20 Si nâli kizi múheereza ibyambalwa íbikahangwa mu bwoya bwe'bibuzi, gira alonge iduutu. Iri akabona kwokwo, anakizi nyivuga.
- 21 Ndaanalwo lusiku n'gabangulira ifuuvi ukuboko,
kundu nâli yiji kwa'batwi be'maaja bangan-gundirira.
- 22 E balya! Iri bitangabiiri kwokwo, ikitugo kyani kishogoke.

- No'kuboko kwani, kutwikire mu ningo yakwo.
- 23 Yibyo bihano, byo bikulu, ho Rurema yenyene angayiji njereeza.
Iri Rurema wo'bulangashane angambaga, iri namala lwoshi.
- 24 «Kundu nangabiisiri umulangaaliro gwani ku nooro muguuhya,
ndangagibwira, ti: “Ewe! Hi'gulu lyawe, ngoli tuuziri ku butoge.”
- 25 Na kundu nangaba keera n'galonga akanyamwala ke'bindu, mu kukoleesa amaboko gaani,
haliko, ndangashambaala hi'gulu lyabyo.
- 26 «Ndangasiimiri mbu nyikumbe izuuba, kwo liri mu langashana kwi'gulu.
Ndanali mu yikumba umwezi, kwo guli mu lenga mu njira yagwo.
- 27 Nanga, maashi! Ndangaleka mbu'mutima gwani gukululwe kwokwo,
halinde mbiyikumbe, kandi iri kubinyunyuguta.
- 28 Yibyo byoshi, íngibigire, byangatumiri ngaa-hanwa na'batwi be'maaja.
Mukuba, ndangabiiri ngiri mwemeera imbere lya Rurema úli mwi'gulu.
- 29 «Aaho! Ikyanya abagoma baani bakalonga ubuhanya, ka n'gasiima? Nanga, maashi! Ikyanya bali mu longa ubuhanya, ndali mu shambaala.

- 30 Ee ma! Ndazi gira ikyaha, mu kudaaka umundu yeshi, gira afwagage.
Ndanali mu yihoola.
- 31 Abakozi baani, bâli gweti bagakizi deta:
“Bino byokulya byani, ngiisi mugeezi âli kizi bilya kwo ngana, nga ngiisi kwo aloziizi.”
- 32 Ndaalwo lusiku n'galeka kwo'mubalama alaale imbuga.
Si nâli kizi bayegereza mu mwani.
- 33 «Ndazindi gira, mbu mbishe amahube gaani, nga kwa'bandi bali mu gira.
Aahabi! Ndagabishiri mu mutima gwani.
- 34 Ndali mu yiyigalira mu nyumba, mbu mbeere mwo kanyerere.
Ndanayobohiri ukuyimanga imbere lya'bandu, mbu bangakizi nvuka akahoogo.
- 35 «Bwangabiiri bwija, umutwi we'maaja ayiji nyuvwiriza.
Lolagi! Keera n'gayandika iziina lyani, mu kuyerekana kwo ndi mu deta ukuli.
Aaho! Rurema wo'bushobozi bwoshi, anjuvye.
Umulezi wani naye, ngiisi byo agweti agandega kwo, leka abiyandike.
- 36 Yiby byo agayandika, nangabibetwiri ku bitugo byani,
na mbiyambale kwi'twe nga lushembe.
- 37 Nangamenyesiizi Rurema ngiisi kwo n'gagira.
Nangayija imwage, nga muluzi imbere lya mwami.
- 38 «Indalo yani, iri yangandeziri kwo nagihubira,

kiri ni'ringo, iri lyangabiiri liri mu nzimulira
 mbu ndi munamahube,
 39 kandi iri nayunguka, mu kuzimba imimbu
 yalyo,
 kandi iri nayita beene lyo,
 40 haaho ngana, imishuugi ikizi mera mwo,
 kuguma no'luhwadete,
 hatanaki mere ingano, kandi iri ubulo.»

Amagambo ga Hayubu, ho gakahekera hano.

Amagambo ga Herihu

32

(32.1–37.24)

Herihu ashuvya abiira ba Hayubu

¹ Uyo Hayubu âli kaviriziizi ukuyibona kwo ye kwaniini. Ne'ri hakatama, yabo bandu bashatu, Herifaazi, na Biridaadi, na Sofaari, banaleka ukumúshuvya.

² Haaho, hanayija umundu muguma, iziina lyage ye Herihu. Âli riiri mugala Barakeeri, wo'mulala gwa Buuzi,* mwi'kondo lya Raami. Uyo Herihu âli koli rakariiri Hayubu bweneene, mbu bwo Hayubu âli yibwini kwo ye kwaniini, ukuhima Rurema. ³ Anâli rakariiri na yabo biira bashatu, mbu bwo bakayabirwa ukushuvya Hayubu, halinde Rurema anaboneka kwo ali muhubi.

⁴ Ikyanya yabo bashaaja bâli gweti bagahambanwa na Hayubu, uyo Herihu âli bwatiiri

* **32:2** 32.2 Buuzi mulala muguma gwe'kiharaabu. Yereimiya 25.23.

kanyerere ha butambi, bwo âli kiri musore.
⁵ Haliko, iri akabona kwo bayabiirwi ukushu-
 vya Hayubu, anaraakara ngana, ⁶ anatondeera
 ukudeta kwokuno:

«Nie kiri musore, na mwehe mukola bashaaja.
 Kyo kyatuma ndamùbwira byo ndoniri.

⁷ Nanakizi yitoneesa: “Uleke yaba bashaaja batee
 deta.

Ee! Ábakoli hiiti imyaka mingi, bo bali mu
 yigiriza ku bwitegeereze.”

⁸ «Kundu kwokwo, ikyanya umundu ali
 mwo'Mutima gwa Rurema wo'bushobozi
 bwoshi,
 lyo ali mu ba akoli sobanukiirwi.

⁹ Ee! Abashaaja batali bo beene ubwitegeereze
 naaho.
 Batanali bo basobanukiirwi naaho ni'gambo
 liija.

¹⁰ Ku yukwo, munyuvwirize.
 Mulekage naani nimùbwire ngiisi kwo
 ndoniri.

¹¹ «Ikyanya mushuba mu looza igambo lyo mu-
 gaadeta,
 nanakizi mùyuvwiriza ku bwitonde.

Njubi mùteziri amatwiri bweneene.

¹² Na kundu njuba mu mùyuvwiriza kwokwo,
 haliko ndaaye úwahima Hayubu.

Ikyanya akayibulanira, ndaaye úkamúyagiisa,
 kwo ahuba.

- 13 «Ku yukwo, mutashubi deta mbu: “Twe tuyiji ibikwaniini.
Nanga maashi! Muleke ngana Rurema abe ye gamúyagiisa.”
- 14 Uyo Hayubu, íngibe nie tugweti tugahambanwa,
mu kumúshuvya, ndashuba ngakoleesa galya magambo giinyu.
- 15 «Si mukoli bwatiiri naaho, mwayabiirwa ukumúshuvya.
Honyo! Si ndaanalyo irindi ishuvyo lyo muki hiiti.
- 16 Aaho! Ka ngenderere ukumùlindirira, mutanakiri mu deta?
Ka mbwatale naaho, buzira kushuvya igambo?
- 17 Nanga maashi! Leka naani ndete ishuvyo lye'mwani.
Ngiisi byo ndoniragi, buno ngola ngabideta.
- 18 «Si umutima gwani gukoli yijwiri mwa'magambo mingi.
Kwokwo, ngola mu shumwa-shumwa kwo ndete.
- 19 Buno, umutima gwani, guli nga divaayi íyatumbikirwa,
gunali nga kirembe kye'divaayi mbyahya íkikola bu pwamuuka.
- 20 Bikoli ngwiriiri ndete, lyo ndonga ukuyisa umuuka.
Kwokwo, muleke naani ndondeere ukushuvya.
- 21 Ndaaye mundu ye ngakundirira,

ndaganakoleesa amagambo go'kushiiga
umundu amavuta.

22 Si iri hangagira ye ngakundirira,
Umulemi wani agambindikira.»

33

- 1 «E Hayubu, yuvwiriza amagambo gaani.
Ikyanya ngaadeta, ukizi ndega amatwiri.
- 2 E maashi, yuvwa! Keera nayigula akanwa
kaani,
na ngola ngatondeera ukudeta.
- 3 Yago magambo gaani, galyosiri mu mutima
úgugolosiri,
ganali go'kuli.
- 4 Ewe! Umutima gwa Rurema wo'bushobozi
bwoshi, gwo gukandema.
No'muuka gwage, gwanambiika
mwo'bugumaana.
- 5 «Aahago! Iri wangabona ubulyo, unjuvye.
Uyibiike ibiringiini, unayibulanire.
- 6 Lolaga! Twembi twe baguma imbere lya
Rurema.
Mukuba, naani, n'galemwa mwi'bumba.
- 7 Kwokwo, utaki nyobohe.
Ndagakuzidohera na'magambo makayu-
makayu.
- 8 «Keera waganuula.
Na ngiisi byo udesiri, ngoli biyuvwiti.
- 9 Keera wayihumeera mu kudeta kwokuno:
“Niehe ndi mweru.

- Ndaabyo nangalezirwi kwo, ndaanabyo byaha ngweti, ndaanabwo buhube.
- 10 Si Rurema agweti agangyokola-ngyokola, anakoli mbwini kwo ngola mugoma wage.
- 11 Akoli njwesiri amagulu ne'minyororo.
Na ngiisi ho ndi mu genda, agweti agahagahiriza-gahiriza.”
- 12 «E Hayubu, nanga maashi! Ikyanya wadeta kwokwo, lyo wahuba ngana-ngana.
Si Rurema ye mukulu bweneene ukuhima abandu booshi.
- 13 Aahago! Kituma kiki muki gweti mugahagana mwe naye?
Si uli mu yidodomba mbu atali mu shuvya ibibuuzo biitu!
- 14 Kundu kwokwo, Rurema ali mu kizi deta amagambo ku njira za kwingi-kwingi.
Hali ne'kyanya abandu batali mu gayuvwa.
- 15 «Ikyanya abandu bali mu hunira mu ngingo zaabo bushigi,
banabe keera balembwa ni'ro lya'kahondo-hondo,
lyo Rurema ali mu bayereka ibirooto, kiri na'mabone.
- 16 Ali mu deta ku kahwehwe mu matwiri gaabo.
Ne'kyanya ali mu bakengula, anabateere ikyoba.
- 17 Kwokwo, lyo balonga ukutwikira ku mabi gaabo,
Rurema anabe abalaaziri, gira batakizi yikangaata.

- 18 Ee! Ali mu balanga, batayiji kengeera bafwa,
batanalonge ukuyitwa ku ngooti.
- 19 «Rurema ali mu kizi yerekeza abandu, mu
kubalambika mu ngingo bakoli lyaniirwi.
Yubwo bulyanirwe, bunakizi balibuza mu
mavuha gaabo.
- 20 Na kundu bangahaabwa ibyokulya binunu-
binunu,
haliko batakiri mu bisara, binabe kikola
kyagaza naaho.
- 21 Yabo bandu, amagala gaabo ganajambe ngana,
halinde banasigale makangara.
- 22 Banabe bakola ha nio ya nakuzimu.
Abaganda bo'kubahisa yo, bakoli bayitegiiri
mu njira.
- 23 «Hali ikyanya umuganda wa mwi'gulu an-
gahuluka,
kundu angaba ali muguma naaho mu bi-
humbi.
Uyo muganda anayiji múbwira ngiisi kwo agaa-
gira,
- 24 anabe amúyuvwitiiri indengeerwa,
anamúbwire, ti:
“Mugire mumúkize, ataki shubi yingira mu
kuzimu.
Mukuba, keera nabona ubulyo
bwo'kumúguluula mwo.”
- 25 «Haaho, amagala gaage ganahinduke
mahyahya, nga go'mwana,

ganashubi kana, nga kwo gâli riiri mu bu-sore bwage.

26 Uyo mundu, ikyanya agahuuna Rurema, agaaba akoli yemeriirwi.

Rurema anamúyakiire mu kati ko'bushambaale, anamúgalulire nga ngiisi kwo âli riiri ubwa mbere.

27 «Uyo mundu anabwire biira baage, ti:

“Nâli kizi yifunda mu byaha, iri na njobania ukuli.

Kundu kwokwo, ndakahanwa, nga ngiisi kwo byâli ngwaniini.

28 Si Rurema anangiza, mu kundyosa ha nio ya nakuzimu.

Na buno, ngola ngakizi siima umulengeerwe.”

29 «Yuvwagwi! Yago miija gooshi, Rurema ayamiri ali mu gagirira abandu, kiri ubugira kabiri, kandi iri kashatu.

30 Anabakize mu kuzimu, halinde banakizi siima ukushubi bona umulengeerwe.

31 «E Hayubu, yuvwa bwija! Undege amatwiri. Utee hulika imbere lyani, bwo ngaki kuganuzza.

32 Iri wangaba uhiiti igambo lyo ugaadeta, unjuvye, we kongwa!

Detaga! Mukuba, nangalozizi ukubona ngiisi kwo uli muzira buhube.

33 Ne'ri wangabula ishuvyo, utee hulika, unyuvwirize.

Ube munyerere, lyo nguyigiriza
ubwitegeereze.»

34

- ¹ Uyo Herihu, anagenderera ukudeta kwokuno:
² «Mwe bitegeereza, yuvwirizi amagambo
gaani.
Bwo muhiiti ubumenyi, mundegage am-
atwiri.
- ³ Nga kwo'lulimi luli mu toma iri ibyokulya
biheshiri kandi iri nanga,
kwo na kwokwo amatwiri, nago gali mu
yuvwa akamaro ka'magambo.
- ⁴ Aahago! Tuyige kuguma ngiisi ágali miija,
halinde tulonge ukugatoola ku bwitonde.
- ⁵ «Si Hayubu akadeta mbu: “Niehe Hayubu,
ndagweti buhube.
Kundu kwokwo, Rurema atali mu ndwira
ulubaaja mu kati ko'kuli.
- ⁶ Kundu ndaabwo buhube ngweti,
halikago bali mu mbwira kwo ndi mubeeshi.
Kundu ndagweti buhube,
si ikihando kyani kyanana ukukira.”
- ⁷ «Yoho wee! Si uyo Hayubu aloziizi bweneene
ukutukana!
Aahago! Ka hali ugundi mubi úli nga ye?
- ⁸ Si akomeriinwi na banangora-mabi.
Bali mu kizi shiibanwa.
- ⁹ Keera anadeta mbu: “Kituma kiki umundu
angateera ikihe
mu kugira mbu asimiise Rurema?”

- 10 «Bwo mukoli hiiti ubumenyi, mutee nyuvwiriza.
Si abandu booshi bayiji-yiji kwo Rurema atangagira ubuligo.
Mukuba, ye Rurema wo'bushobozi bwoshi.
Aahago! Kuti kandi kwo angakizi huba?
- 11 Rurema wo'bushobozi bwoshi ali mu hembra abandu,
ukukulikirana na kwe'mikolezi yabo iri.
- 12 «Si yenyene, ndaabwo buligo bwo angagira.
Atanganashobania ukuli, kiri ne'hiniini.
- 13 Ka hali úkayimika Rurema, mbu akizi twala hi'gulu lye'kihugo?
Kandi iri, nyandagi úkamúbiika, mbu abe mukulu hi'gulu lye'kihugo kyoshi? Si ndaaye!
- 14 Nga Rurema angalyosiizi umutima gwage mu kihugo,
halinde gutakizi ki beera mwo,
- 15 ibiremwa byoshi byangaheziri.
Kiri na'bandu nabo, bangagalukiiri mu luvu.
- 16 «Aaho! Iri mwangaba musobanukiirwi, munyuvwirize.
Mukizi ndega amatwiri.
- 17 Ka Rurema angatwaziri ikihugo, anabe ashombiri ukuli? Nanga, maashi!
Ka wangatwira Rurema ulubaaja,
anali ye kwaniini, ye na mwene ubushobozi?
- 18 Si ali mu shaahuza abaami, ti: “Si mulyagagi ba busha!”

Ali mu bwira na'banalushaagwa, ti: “Si muli banangora-mabi!”

19 Yehe atakizi kundirira abakulu, atanali mu kundirira abagale ukuhima abakeni.

Si yabo booshi, ye kababumba na'maboko gaage.

20 Kundu kwokwo, yabo booshi bangayami fwa ha kati ko'bushigi.

Bali mu nyanyagwa haashi, banayami seezera ikihugo.

Kundu bali banabushobozi, si bali mu lyosibwa ngana mu kihugo, buzira kulonga ubutabaazi.

21 Amasu ga Rurema, gayamiri gali mu loleekeza abandu.

Ngiisi byo bali mu gira, abibwini-bwini byoshi.

22 Kiri ne'kihulu, kundu kyangabiiri kya namudidi,

kitangabisha banangora-mabi mu masu gaage.

23 «Twehe, tutangakyula, mbu Rurema atutwire ulubaaja ku kyanya kirebe.

24 Si ali mu shereeza abanabushobozi, buzira kuhanuusa umundu yeshi, anayiji biika abandi ahandu haabo.

25 Yehe, ye yiji-yiji ngiisi bya'bandu bali mu gira. Ha kati ko'bushigi, ali mu baminika, banabe keera bahererekerera.

26 Bwo bakoli bihuusiri, ali mu yami bahana imbere lya'bandu.

27 Mukuba, bakajanda ukumúkulikira,

batanagweti bagamútwaza.

28 «Yabo bandu, bali mu liza kiri na'bakeni,
halinde amalira gaabo, Rurema yenyene ali
mu gayuvwa.

29 Nga Rurema angayihulikira, nyandi
úwangamúshumuza?
Nga angabisha amalanga gaage, nyandi
úwangaki múbona?

Kundu kwokwo, ali mu kizi langa ikihugo, kiri
na'bandu kwakundi.

30 Ali mu hangirira banangora-mabi, kwo bataki-
izi twala,
na kwo batakizi hubiisania.

31 «Aahago! Kituma kiki abandu batangabwira
Rurema, ti:
“Nayemeera kwo nayifunda mu byaha.
Kundu kwokwo, ndagaki shubi bigira.”

32 Kandi iri badete: “Kundu ndashobwiri
ukubona amahube gaani,
uganyereke.

Iri nangaba n'gakola amabi,
ndagaki shubi galulukira mwo.”

33 E Hayubu, si keera wajandirira Rurema!
Aahago! Ka Rurema angakizi kugirira nga
ngiisi kwo uloziiizi? Nanga!

Utwagage uluhango. Si ndali nie gakutwira lwo.
Umbwire ngiisi kwo utoniri.

34 «Abanabwenge, na'bitegeereza,
ikyanya bagakizi nyuvwiriza, bagaadeta, ti:

35 “Ulya Hayubu, si ali mu ravwanga ku buhwija!

Amagambo gaage, gayerekiini kwo ata-sobanukiirwi.”

³⁶ E Hayubu, si washuvya nga mundu mubi!
Unakoli kwaniini ukubulirizibwa.

³⁷ Wâli mali yifunda mu byaha. Na buno,
wabiyushuula kwo'buhuni.

Utali mu shaagana,
si uli mu yagaza Rurema ku magambo gaawe
mingi-mingi.»

35

¹ Ha nyuma, Herihu anashubi deta kwokuno:

² «E Hayubu, keera wadeta mbu: “Rurema agaki
yerekana kwo ndi wo'kuli.”

Aahabi! Ka'magambo mwene yago, galya-
gagi miija? Nanga maashi!

³ Wanashubi buuza, mbu: “Mu kuyiyeka ibyaha,
biki byo nangayunguka?
Si ndaabwo bunguke!”

⁴ Kwokuno, ngakushuvya,
kuguma na'biira baawe kwakundi.

⁵ «Aaho! Ulolage mu kyanyaanya.
Langiizagya ibibungu ibiri hi'gulu lyawe
bweneene.

⁶ Kundu wangaba uli mu yifunda mu byaha, si
utangagoora Rurema.

Yiby byaha, kundu wangabiluza, yehe bi-
tangamúlibuza.

⁷ Na kwakundi, kundu wangagira amiija,
ndaabyo wamúheereza.
Unabe ndaabyo wamúgirira.

8 Ikyanya ugweti ugaagira ubuligo, iri wayilibuza wenyene naaho, kuguma na'biinyu bo mutuliinwi.

9 «Abandu, ikyanya bagweti bagalibuzibwa, bali mu lira ku kimombo, banali mu batabaaza abakulu, mu kugongeeera bweneene.

10 Kundu kwokwo, ndaaye úli mu naaka, ti:
“Si Rurema ye Mulemi wani! Aaho! Alyagagi hayi?

Si ye kwaniini ukukizi njagalusa bushigi!

11 Rurema ye mu tuyengehya ukuhima inyami-
ishwa,
halinde tukizi ba bitegeereza ukuhima utun-
yuni.
Aaho! Buno ali hayagi?”

12 «Abanabwikangaate mwene yabo, ikyanya bali mu tabaaza Rurema, atali mu bashuvya.

13 Ikyanya umundu ali mu huuna-huuna mu kuyidodomba kwokwo, Rurema wo'bushobozi bwoshi, atali mu mútwaza.

14 Ee! Atagakushuvya,
kundu wangadeta kwo ugweti ugamúlindirira, buzira kumúbona.

15 Unabe uli mu yidodomba, mbu atali mu hana abanabyaha ku buraakari bwage, na mbu atali mu twaza ubuligo bwa'bandu.

16 E Hayubu, si ugweti ugafwolomboka.
Wehe, amagambo gaawe gali ga buhwija.»

36

- 1 Uyo Herihu anashubi deta kwokuno:
 2 «Unyigenderere hiniini.
     Ngaki kuyereka ngiisi kwo twangashubi deta
     hi'gulu lya Rurema.
 3 Ngaki kuyereka ngiisi kwo'Mulemi wani ali
     wo'kuli,
     mu kukoleesa amagambo ga'kahebuuza.
 4 Yaga magambo go ngola ngaadeta, gooshi gali
     go'kuli.
     Ndi munabumenyi bweneene, nganaku-
     menyeesa go.
- 5 «Yuvwagwa! Kundu Rurema ye mwene
     ubushobozi,
     haliko ndaaye ye ali mu gayiriza.
 Ye mwene ubushobozi. Ne'shungi zaage
     zisikamiri.
- 6 Atali mu lekeerera banangora-mabi, mbu babe
     ho.
     Si ikyanya abandu bali mu libuuka, ali mu
     baheereza ukuli kwabo.
- 7 Yabo beene ukuli, atali mu leka ukubatanduula.
     Si ali mu bayimika kuguma na'baami,
     banakizi huuzibwa imyaka ne'myakuula.
- 8 «Yabo bandu, iri bangaba bali bashweke
     ne'minyororo,
     banabe bakoli zingirwi mu malibu, nga
     migozi,
- 9 Rurema ali mu bayereka ibyaha byabo,
     na ngiisi kwo bayijwiri mwo'bwikangaate.
- 10 Ikyanya ali mu bakengula,
     ali mu bayigula amatwiri, gira bayuvwe,

anabahamulize kwo batwikire ku mabi gaabo.

11 «Kwokwo, iri bangasimbaha Rurema, banabe bagweti bagamúkolera, lyo bagakizi genduukirwa isiku zaabo zooshi.

Banakizi yama bashagalusiri imyaka yabo yoshi.

12 Haliko, iri bangaba batamútwaziizi, lyo bagayitwa ku ngooti.

Banabe batayiji íbyabayiitisa.

13 Yabo banangora-mabi, bali mu bona Rurema buligo.

Kiri ne'kyanya ali mu bahana, batali mu mútabaaza.

14 Bayamiri bagweti bagayifunda-funda mu bitaalalwe,

banayami fwa, banakiri misore.

15 «Kiziga Rurema ye mu baleeza mu malibu, halinde balonge ukukebukwa, banagafu-ushuke mwo.

16 E Hayubu, Rurema agweti agakufuusa mu nguuke,

gira ulonge ukuluhuuka, buzira kukizi hazibwa.

Keera anakubaliza ibyokulya binunu ku kashasha kaawe.

17 Buno, keera watwirwa ulubaaja kuguma na banangora-mabi.

Yulwo lubaaja lukwaniini.

18 Lolaga! Utakengeere wayanga ulubaaja, mu kuhemukira ubugale.

Utanakolwe mbu ulye ikitulire, mbu lyo ugendi yifunda mu byaha.

- 19 Kundu wangalonga ubugale bweneene, unabe ukola kikalage,
haliko yibyo bindu, bitali byo byangakulyosa mu makuba.
- 20 Utakizi yifwija kwo'bushigi buyije,
mbu lyo ulonga ubulyo bwo'kushaaza abandu mu nyumba zaabo.
- 21 Utanagendi yifunda mu byaha,
mbu lyo ulonga ukuyibagira amakuba gaawe.
- 22 «Kengeera kwo Rurema ye mwene ubushobozi bwoshi.
Ndaanaye gundi mwigiriza ye uhiiti.
- 23 Ndaaye úwangashungikira Rurema byo agaa-gira.
Ndaanaye úgamúbwira, mbu: “Ewe! Si keera wahuba!”
- 24 «Kwokwo, ukizi kengeera ukumúhuuza hi'gulu lye'mikolezi yage,
unakizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
- 25 Abandu booshi, bakoli bwini ngiisi byo Rurema ali mu gira,
kundu byangaba biri ku hala naaho.
- 26 «Ee ma! Rurema ali mukulu bweneene.
Yubwo bukulu bwage, tutangabu-sobanukirwa.
Ndaaye úwangamenya imyaka yage yo'kuba ho.
- 27 Ali mu yikumaniza amiji ge'nyaaaja,
akabuli gagira ibe mitonyi ye'nvula.
- 28 Iyo nvula, ali mu giyijuza mu bibungu,
halinde invula ikizi honera haashi.

Kwokwo, lya'bandu bali mu longa invula, banakizi genduukirwa.

- 29 «Ndaaye úsobanukiirwi ngiisi kwe'bibungu biri mu yajaala, kandi iri ngiisi kwe'nguba iri mu lavya kwi'gulu.
- 30 Rurema ali mu tabika imilavyo imúsokanane, halinde ikizi laviza kiri na mu tulingi twe'nyaaaja.
- 31 Kwokwo, kwo Rurema ayamiri ali mu kyula, halinde abandu banalonge ibyokulya ku bwingi.
- 32 Ali mu ba afumbiiti imilavyo mu maboko gaage, anakizi givurumika, inayami rasukira ngiisi ho aloziizi.
- 33 Iyo milavyo, iri mu menyeesa kwe'nvula ikola igaania. Kiri ne'nyamiishwa, nazo ziri mu ba ziyiji-yiji kwo igaania.»

37

- 1 «Iyo nguba, ikyanya ndi mu giyuvwa, umutima gwani guli mu kanguka, gunabe nga guloziizi ukuhuluka mu kifuba kyani.
- 2 Muyuvwirize izu lya Rurema, liri nga mikungulo. Ikyanya liri mu lyoka mu kanwa kaage, liri mu kizi kungula, wa guu!
- 3 Iyo mikungulo, ali mu yami gikunguza hooshi mu kyanyaanya.

No'mulavyo gwage, ali mu yami gulaviza mu mbande zooshi ze'kihugo.

4 «Emwe! Izu lya Rurema, liri mu kungula ngana.

Ikyanya ali mu deta, atali mu ligonera.

5 Ikyanya Rurema ali mu deta, ali mu tulagiza inguba bweneene.

Ubukulu bwage, tutangahasha ukubusobanukirwa.

6 «Rurema ali mu bwira indara: “Yikira mu kihugo!”

Anabwire ne'nvula: “Udigirire!”

7 Ye mu tuma abandu booshi bali mu tee leka umukolwa gwabo,

gira balonge ukumenya bwija umukolwa gwe'mwage.

8 Inyamiishwa ziri mu yegama, gira zitalobe, zinagalukire mwi'bundo lyazo.

9 «Imbuusi iri mu huluka imunda iri nzingule.

Ne'kyanya iri mu huusa, iri mu leeta akagima.

10 Ikyanya Rurema ali mu hulusa umuuka,

indara iri mu hulukira ho,

halinde amiji mingi ganayami hinduka ibuye.

11 «Rurema ali mu yijuza ibibungu mwa'miiji.

Ye nali mu lyamuza-lyamuza mwe'biryamu.

12 Ikyanya ali mu kyula, byoshi biri mu hinda-hinda.

- E ma! Biri mu gira nga ngiisi kwo ali mu bihamuliza.
- 13 Rurema ali mu koleesa ibibungu mu kuhana abandu,
na mu kubayereka urukundo lwage.
- 14 «E Hayubu, utegage amatwiri.
Utee hulika, unayitoneese hi'gulu lye'bitangaaza bya Rurema.
- 15 Aaho! Ka utayiji kwo Rurema ye mu lungika imbuusi?
Ye nali mu lyamuza ibiryamu mu bibungu byage?
- 16 Ee ma! Ye mu yoleesa-yoleesa ibibungu mu kyanyaanya.
Ye mu gira ibitangaaza, bwo ye yiji byoshi.
- 17 «Hali ikyanya imbuusi ye'kisaka iri mu leeta iduutu,
halinde unashahe ikyuya bweneene.
Kiri ne'mirondo yawe, inalobe.
- 18 Ku yikyo kyanya, Rurema ali mu tabika ibyanyaanya
binaleete ikyengenyeye nga kilolero kye'miringa.
E Hayubu, ka wangagira kwokwo?
- 19 «Aaho! Utuyigirizagye ngiisi kwo tugabwira Rurema.
Si twenyene tulyagagi bahwija, tutanayiji ngiisi kwo tugayibulanira.
- 20 Ka nimenyeeze Rurema kwo ndoziizi ukudeta?
Nanga ma! Si hali ikyanya angayami nyita!

- 21 «Ikyanya imbuusi iri mu kumuula ibibungu
kwi'gulu,
ndaaye úwangaki langiiza kwi'zuuba,
bwo liri mu yaka bweneene.
- 22 Rurema ali mu lyoka uluhande lwe'mbembe,
alangashiini nge'nooro.
Ubulangashane bwage buli mu ba
bwa'kahebuuza.
- 23 Rurema wo'bushobozi bwoshi, tutangamenya
ngiisi kwo ali.
Ali kikalage bweneene, anali wo'kuli.
Atanali mu shobania imaaja, mu kutuhana ku
njira ítali nga yo.
- 24 Ku yukwo, abandu ba ngiisi handu bali mu
múyoboha.
Si ngiisi ábali mu yidundulika kwo bo
bitegeereza,
boohe, atali mu batwaza.»

38

Rurema ashuvya Hayubu

- ¹ Iri hakatama, Nahano anashuvya Hayubu mu
kihuhuuta kwokuno:
- ² «Ewe! Uli nga nyandagi, we mu deta íbitali nga
byo,
mu kugira mbu ushovye ishungi zaani?
- ³ Aaho! Ukanie umutima, nga mushosi.
Ngola ngakubuuza ibibuuzo, unakwaniini
ubinjuvye kwo.
- ⁴ «Ikyanya n'gabiika indaliro ze'kihugo, wâli
hayi?
Iri wangaba usobanukiirwi, unjuvye.

- 5 Nyandagi úkashungika ibigero bye'kihugo?
Na nyandi úkagolola umugozi mu kukigera?
- 6 Yizo ndaliro ze'kihugo, ziri njinge ku bikagi?
Na nyandi úkabiika ibuye lyakyo
lya'kagongo?
- 7 Ku yikyo kyanya, indonde za shesheezi zâli kizi
yimba kuguma.
Kiri na'baganda ba Rurema banakizi banda
akabuuli, awi yiyi yiyi!
- 8 «Na kwakundi, nyandagi úkahangirira inyaaja,
gira zitatambuke imbibi zaazo?
- 9 Na nyandi úkatumbikira inyaaja ne'bibungu,
halinde yanazinga kwe'kihulu kya namu-
didi?
- 10 Si nie kabiika imbibi ze'nyaaja,
mu kuzizibira inyiivi ne'migaliro yazo.
- 11 Nanagibwira: “Imbeka yawe, hali haaha. Si
utahatambuke.
Imidunda yawe, kundu iri mu yidundulika,
haliko, ikwiriiri ikizi malira haahano.”
- 12 «E Hayubu, ka keera ukabwira izuuba kwo
bukye?
Ka keera ukatwisa izuuba uluhande
lwe'sheere?
- 13 Ka keera ukagwata ikihugo ku mbeka, wanak-
ishagania,
mu kukishaagiza banangora-mabi?
- 14 Ku mukyo, ikihugo kiri mu hinduka,
nga kwi'bumba liri mu hinduka ku kyanya
lyabiikwa kwa'kamangu.

- Imigazi no'tubanda, biri mu boneka nga
mifunya yi'kooti.
- 15 Yugwo mulengeerwe, gutali mu haabwa
banangora-mabi.
Na kundu bali mu lambuula ukuboko, mbu
bakomeresanie,
ehee, kugaavunwa ngana.
- 16 «Ka keera ukagendi tanduula áhali ishyoko
ze'nyaaja?
Yizo nyaaja, ka keera ukagendi
ziyitegeereza, halinde mwi'benga lyazo?
- 17 Ka keera ukayerekwa imiryango ya Narufu,
ngiisi áhali ikihulu kya namudidi?
- 18 Ka uyiji ngiisi he'kihugo kihekiiri?
Yago gooshi, iri wangaba ugayiji, umbwire.
- 19 «Umulengeerwe, hayi hamwagwo?
Ne'kihulu nakyó, kituuziri hayi?
- 20 Yibyó byombi, ka wangatuhisa halinde ha
kaaya kaabyo?
Ka uyijagi injira yo'kugenda yo?
- 21 Ka wanganabimenya?
Ikyanya bitáli zaazi bumbwa, ka wáli ho?
Ewe! Bikoli bonesiri kwo keera ukalama
imyaka mingi bweneene.
- 22 «Ka keera ukayingira mu bihinda bye'ndara,
kandi iri ukabona ibihinda bye'nvula
yo'lugungu?
- 23 (Yibyó byombi, babisingwiri hi'gulu lye'siku
za'mazibo.)
- 24 Ka uyiji ngiisi ho'mulengeerwe gulyosiri?

Kandi iri imbuusi ye'sheere, ka uyiji ho iri mu lyoka?

25 «Nyandagi úli mu yereka invula ngiisi ho igakizi nia?

Na nyandi úli mu yereka umulavyo ho gugalaviza?

26 Nyandi úli mu niesa invula mwi'shamba, iyo munda ítali umundu?

27 Nyandi úli mu nywisa idaho lyumu, halinde limeze ibyasi?

28 Iyo nvula, ka ihiiti yishe?

Na nyandi úli mu buta ikimi?

29 Iyo ndara nayo, nyina ye nyandi?

Na nyandi úli mu buta ulugungu úlushaaziri mwi'gulu?

30 Si amiji gali mu hinduka nga mabuye makomu!

Kiri na'miji ágali hi'gulu lye'nyaaaja gali mu gwatana.

31 «Langiiza ibiso bye'ndonde.

Aaho! Ka wangatengeka ikiso kya Kirimya?

Kandi iri ka wangatengeka ikiso kya Horyoni?

32 Ka wangaleeta indonde ikyanya kye'mbondo, kandi iri kye'kikamo?

Ka wangasholera idubu, kuguma ne'byana byayo?

33 Ka uyiji íbiri mu tuma indonde ziri ho?

Ka wangazikoleesa, mu kushungika íbiri mu koleka mu kihugo?

- 34 «Ka wangaberangira ibibungu,
halinde binatondeere ukuleeta invula?
- 35 Ka wangakizi lyamuza umulavyo,
halinde gunahikire ngiisi ho uloziizi?
- 36 Nyandi úli mu shoboleesa ukukizi tona?
Na nyandi úli mu shoboleesa
ukusobanukirwa?
- 37-38 Hali ikyanya idaho liri mu yumaguka,
halinde uluvu lunagwatane.
Aaho! Nyandi úwangahasha ukugaaja ibibungu,
halinde invula inanie mu kihugo?
- 39 «Ka wangahiivira indare ngazi,
halinde unashaluule abaana baayo?
- 40 Yizo ndare, ka wangazibisha mu mihobo yazo?
Kandi iri, ka wangazigwejeza ha butambi
lye'njira,
gira zitegeere he'nyamiishwa?
- 41 Banamujongo, ikyanya ibyananyuni byabo biri
mu ndakira,
iri binajeba-jeba hi'gulu lyo'mwena,
nyandagi úli mu biheereza byo bigaalya?»

39

- 1 «Imbongo, ka uyiji ikyanya kyayo kyo'kubuta?
Kandi iri inzobe, ka keera ukabona ngiisi
kwo igweti igaabuta mu kishuka?
- 2 Yizo nyamiishwa, ikyanya ziri mu ba ziyimiri,
ziri mu hisa imyezi inga, halinde zinabute?
Ewe! Ka uyiji ulusiku lwo bikwiriiri ukubuta
kwo?
- 3 Yizo nyamiishwa, ziri mu juujama mu kubuta.
Na mango zayusa, umukero gunamale.

- 4 Ibyana byazo biri mu kula mu kishuka, bikananire mwo.
Ha nyuma, binasige banyina, binayigendere byonyene.
- 5 «Aaho! Nyandi úlisiri bapunda ba mwi'shamba?
Nyandagi úkabashwekuula imigozi yabo?
- 6 Si nie kababiika mwi'shamba, ibe nyumba yabo!
Bali mu tuula mwomwo mwi'shamba, linali mwo'muloba.
- 7 Yabo bapunda, bali mu shomba ulubi lwa mu kaaya,
batanali mu rongoorwa no'mundu.
- 8 Bali mu hinda-hinda mu malambo mu kulooza indagiriro.
Bagweti bagalooza ngiisi íkikiri kibishi.
- 9 «Imbogo itangayemeera ukukizi kukolera.
Itanganayemeera ukukizi laala mwi'ruli lyawe.
- 10 Iyo mbogo, utangagishweka, gira ikizi kuhingira indalo.
Itangakizi kulula ifuka yo'kuhinga.
- 11 Iyo mbogo, kundu ihiiti imisi mingi,
haliko utangakizi gilangaalira.
Utangagikoleesa, ikizi kugirira imikolwa yawe.
- 12 Iyo mbogo, utangagiyegamira kwo igakusehera imimbu ye'ngano,
inagileete halinde ho ugagiyeluulira.

- 13 «Akanyuni hotiriishe, kali mu kizi puupiza-
puupiza ibyubi byako ku bushambaale.
Kundu kwokwo, katangabalala mu
kyanyaanya nga kabangarara.
- 14 Iyo hotiriishe, iri mu teerera haashi,
gira amagi gakizi longa iduutu mu
mushenyu.
- 15 Itali mu twaza kwa'magi gaayo gangakizi
finwa,
kandi iri gaberwa ne'nyamiishwa.
- 16 «Ehee! Iyo hotiriishe iri mu langamira
ibyananyuni byayo,
nga bitali bye'mwayo,
itanayobohiri kwo hali ikyanya byangakengeera
byafwa.
- 17 Si Rurema yenyene ye kagiyima
ubwitegeereze.
Kiri no'bwenge, ndaabwo akagiheereza.
- 18 Kundu kwokwo, ikyanya iri mu tondeera
ukutibita,
iri mu kizi hinjuka kiri ne'fwarasi, kuguma
na úli mu gigendera kwo.
- 19 «E Hayubu, ka we kaheereza ifwarasi imisi?
Nanga maashi!
Ka we kanagiyambika ubwoya bula-bula
kwi'gosi?
- 20 Ka we kagishoboleesa ukukizi simbuka nga
nzige?
Iri mu banda akashiba ka kahebuuza.
- 21 Ikyanya iri mu ba igatibitira mwi'zibo ku
bukalage,

- iri mu kwalula-kwalula idaho hi'gulu
lye'byuja.
- 22 Iyo fwarasi, iri mu shekeereza umugoma,
itali mu yoboha, itanali mu kangwa.
Kiri ne'kyanya iri mu ba imbere lye'ngooti,
itangagaluka kifudeete.
- 23 Ibilwaniiso biri mu sekuzania ku mugongo
gwayo,
nge'shaho ye'myambi, ni'tumu íriri mu kya-
mula, kiri ne'ngooti.
- 24 Ikyanya ikibuga kiri mu laka, itangaki yi-
manga.
Si iri mu yami yitunda mwi'zibo.
- 25 E ma! Ikyanya kiri mu laka, iri mu kizi hulusa
izu.
Inali mu leha ku hala ibaya li'zibo,
inayuvwe ngiisi kwa'bakulu bali mu
hamuliza,
na ngiisi kwi'zibo liri mu kungula.
- 26 «Aaho! Ko'bwitegeereze bwawe bwo buli mu
balaza nyunda,
halinde anayajuule ibyubi byage mu kulola
uluhande lwe'kisaka?
- 27 No'kukyula kwawe, ka kwo kuli mu nungeesa
nyunda,
halinde agendi tereka ingisha yage mu
migazi?
- 28 Uyo nyunda akizi yubaka ingisha hi'gulu
bweneene mu maala.
Akabisho kaage, kali haako-haako hi'gulu
mu maala.
- 29 Ali mu lyoka yaho mu kuneeka inyamiishwa.

Amasu gaage, gali mu zilangiiza-langiiza ku
hala bweneene.

³⁰ Ibyana byage, biri mu miima umuko.

Uyo nyunda, ngiisi ho'mutumba guli, ho
anali mu yama.»

40

¹ Nahano anashubi bwira Hayubu kwokuno:

² «Ka ugagenderera ukumbaliiza, nie Rurema
wo'bushobozi bwoshi?

Si ugweti ugambaliiza, na ndi nie Rurema
nienyene!

Aahago! Ngiisi byo ngakubuuza, ubishu-
vye.»

³ Haaho, Hayubu anashuvya Nahano:

⁴ «Si ndi mundu ngana! Aaho! Kuti kwo
ngakushuvya?

Kwoku, ngola ngaaziba akanwa no'kuboko.

⁵ Keera naleeza ulugero mu kudeta.

Ndaanabyo ngaki yushuula.»

⁶ Mbu hatame, Nahano anashuvya Hayubu mu
kihuhuuta, ti:

⁷ «Uyikanie nga mushosi.

Ngakizi kubuuza ibibuuzo. Kwokwo, ukwiri-
iri ubinjuvye kwo.

⁸ Aahago! Ka uloziizi ukudeta kwo ndi mu twa
imaaja ku njira itali nga yo?

Ka uloziizi ukubonesa kwo ndi
munabuhube,

gira lyo naawe uyiyerekane kwo ukwaniini?

⁹ Ehee! Ka uhiiti imisi nge'ye'mwani?

Ka wangalunduma kwi'zu lyani?

- 10 «Giraga uyerekane ubulangashane bwawe
no'bukulu bwawe.
Uyilimbiise no'bushobozi, iri unagingikwa.
- 11 Uyerekane uburaakari bwawe imbere
lya'bandu.
Ulole umunabwikangaate, unamúgwise.
- 12 Ee! Yabo banabwikangaate, ubalole naaho,
unabatindimaze.
Ufinage banangora-mabi ngiisi ho bali.
- 13 Unabaziike booshi kuguma mwi'daho,
unabashwekere mu kuzimu.
- 14 Imisi yawe wenyene, yo yangakukiza.
Kwokwo, kiri na naani nangakuyivuga.
- 15 «Uloleekeze irya nyamiishwa mbamu
ye'nvubu.
Si nie kagilema, nga kwo naawe n'gakulema.
Iyo nvubu, iri mu liisa ibyasi nga ngaavu.
- 16 Haliko, mu magala gaayo, ihiiti imisi bwe-
neene.
Imisi yi'bunda lyayo idediiri ngana-ngana.
- 17 «Umukira gwayo, guli ne'misi nga biti
bye'myerezi.
Imisi ya'magulu gaayo, ishaniirwi kuguma.
- 18 Amavuha gaayo, gali nga byuma bye'miringa.
Amagulu gaayo, gali nga nguliro ze'kyuma.
- 19 Iyo nvubu, mu biremwa byani, iri mu ba ya
mbere.
Kundu kwokwo, nie Mulemi wayo nie shob-
wiri ukugishereeza.
- 20 Mu malambo, mwe'nyamiishwa ziri mu
longera ibyokulya,
munali mwo ziri mu kizi shaatira.

- 21 Iyo nvubu, iri mu gwejera mu bishungu-shungu,
inali mu yibisha mu masanga mu buhomba.
- 22 Yiby bishungu-shungu, biri mu kizi gibwikira.
Ne'biti ibutambi lyo'lwiji bigizungulusiri.
- 23 «Yulwo lwiji, kundu luli mu yijula, iyo nvubu itangyoboha.
Itanali mu kangwa, kundu ulwiji Yorodaani lwangayijula bulembe-rembe.
- 24 Aaho! Nyandagi úwangashweka amasu gaayo, mbu lyo agigwata mbira? Si ndaaye!
Ndaanaye úwangagitula izuulu ni'gera.
- 25 «Ikingisho-ngisho kyo'mujoka Levyataani* kwakundi, ndaaye úwangakigwasa kwi'gera.
Ndaanaye úwangashweka ululimi lwakyo no'lusinga.
- 26 E ma! Ndaaye úwangakishweka no'mugozi mwi'zuulu.
Ndaanaye úwangakitula umugeka ni'gera.
- 27 «Ka utoniri kwo kyangakuyinginga kwo uki-likuule?
Ka kyangakuganuuzza ku butuudu? Nanga maashi!
- 28 Kitangayemeera kwo kigakizi kukolera,
kitanâye be muja wawe, kiri no'lusiku luguma.

---

* **40:25** 40.25 Kandi iri ngoona.

- 29 Ehee! Yikyo kingisho-ngisho, ka ugakisaasa nga kanyuni?
Ka ugagishweka no'lukoba, kikizi shaata na'baja-kazi baawe?
- 30 «Ka utoniri kwa'badandaaza bagakigereka? Ababojozi, ka bagakibojola, mbu bakigabaane?
- 31 Ka bangatula uluhu lwakyo na'matumu, mu kukiyita,
kandi iri, bakilashira mwi'twe?
- 32 Geregeza naaho ukukihuma kwo. Utâye yibagire ngiisi kwo kigakuteera.
Utanâye ki shubi galukira hoofi lyakyo.

41

- 1 Yikyo kingisho-ngisho kyo'mujoka Levyataani, kundu umundu angagira mbu akigwate, shoobe!
Ikyanya ali mu kibona, ali mu yami hemuka umutima.
- 2 Aaho! Bwo ndaaye mundu úwangatami gira mbu akikange,
nyandagi leero úwangambangirira?
- 3 Nyandi úkambeereza ikindu, gira nimúgalulire kyo?
Si byoshi íbiri mwi'dako lye'kyanyaanya, biri bye'mwani.*
- 4 «Yikyo kingisho-ngisho, ndoziizi ukuganuula hi'gulu lye'birumbu byakyo.

---

* 41:3 41.3 Barumi 11.35.

- Si kishiiti imisi ya kahebuuza. Na'magala gaakyo, gasimisiizi.
- ⁵ Aaho! Nyandi úwangahonya uluhu lwakyo?
Si ndaaye úwangalutula, bwo luli nga kyuma!
- ⁶ Nyandi úwangayigusa akanwa kaakyo?
Si amiino gaakyo, gali kiteera-bwoba imbande zooshi!
- ⁷ «Umugongo gwakyo guli nga miziizi ye'siribo ishwekiini kuguma.
- ⁸ Ngiisi muguma gushwekiini no'gwabo,
halinde kiri ne'hihuusi hitangasheshera ha kati kaayo.
- ⁹ Ngiisi siribo, iri mu ba inanisirwi ku yabo.
Bitanganaziga kwo tugihandule.
- ¹⁰ «Ikyanya kiri mu yasamura, ulukeera lunayilashuule.
Amasu gaakyo, gali mu keyengana ngi'zuuba, ikyanya liri mu tunduuka.
- ¹¹ Mu kanwa kaakyo, muli mu kizi shaaga imilavyo.
Ishasha zo'muliro ziri mu kizi yilasha imbuga.
- ¹² «Mwi'zuulu lyakyo, muli mu tutumuka ikyusi.
Kishushiini ne'kyuka kye'nyungu ígweti ígaashera,
ikyanya ishodu ígweti ígagulumira kwo'muliro.
- ¹³ Umuuka gwakyo, gwangakizi yasa amakala.

- Mu kanwa kaakyo, muli mu lyoka imbigi
zo'muliro.
- 14 Igosi lyakyo, lihiiti imisi ya kahebueza,
linali mu leeza abandu mwe'kinyukura.
- 15 «Inyama zaakyo, zishwekiini haguma.
Kidediiri bweneene nga kyuma, kitanganat-
ulwa.
- 16 Umutima gwakyo, guli mukomu ngi'buye.
Guli ngi'buye lyo'lushyo.
- 17 «Yikyo kingisho-ngisho, ikyanya kiri mu yina-
muka,
ibikalage binagwatwe ne'kyoba, binashen-
guke.
- 18 Ndaayo ngooti iyangakikomeeresa,
kandi iri itumu, kandi iri mwambi, kandi iri
kindi kyugi kyoshi.
- 19 Yikyo kingisho-ngisho, kiri mu bona ikyuma
kwo kiri kinovu nga kyasi.
Ne'miringa, iri nga kiti keera ikikabola.
- 20 Umwambi gutangakipuumusa.
Ne'ri bangalasha amabuye na'kahobola,
kiri mu gabona nga byula.
- 21 Ubudinga buli nga kihande kye'kyasi.
Ne'kyanya amatumu gali mu lashwa ku
bwingi, kiri mu sheka naaho.
- 22 «Ibunda lyakyo, liri mu bwikirwa
na'magamba makomu-makomu.
Ikyanya liri mu kululwa mu bidaka, liri mu
ba nga lyabihinga.
- 23 Ikyanya kiri mu yishagania mu nyaaja,

- amiji gali mu ba nga gashera,
ganatange ulufulo ngi'rengo lya'mavuta.
- 24 Ikyanya kiri mu lenga mu miji,
amiji gali mu birinduka inyuma lyakyo,
ganakizi boneka meeru-meeru.
- 25 «Mu kihugo kyoshi, ndaakyo kindi kiremwa
ikyangakihasha.
Ibindi byoshi biri byoba-byoba naaho.
- 26 Mu biremwa byoshi, kyo kiri no'bwikangaate
bweneene.
Ye mwami we'nyamiishwa zooshi.»

42

- 1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya Nahano
kwokuno:
- 2 «Niyiji kwo ushobwiri ukugira byoshi.
Ndaanaye úwangakuhangirira.
- 3 Ukabuuza, ti: “Nyandi uno úgweti úgaadeta
íbitali nga byo,
mu kushobania ishungi zaani bwalaafwe.”
Ala nie! Yago magambo go nadeta, si ndashubi
gayiji.
Gáli kizi ndenga ulugero bweneene.
- 4 Ukambwira: “Unyuvwirize, gira ndonge
ukukuganuza.
Mbiiti ibibuuzo. Aahago! Ubinjuvye kwo.”
- 5 Ubwa mbere, nâli kizi yuvwa imyazi hi'gulu
lyawe.
Haliko buno, keera nakubona masu ku
gandi.
- 6 Ku yukwo, ngiisi byo n'gadeta, buno ngweti
ngabidetuula.

Ngabwatala haashi mu luvu, na mu munyota-kiiko, mu kuyerekana kwo yago magambo, keera nagatwikira kwo.»

Nahano ashubi gashaanira Hayubu

⁷ Iri Nahano akayusa ukuganuuzza Hayubu, anabwira Herifaazi we'Temaani kwokuno: «Nabona buligo bweneene hi'gulu lyawe, kuguma na'biira baawe bombi. Mukuba, ikyanya mukadeta hi'gulu lyani, mukahusha ukudeta ukuli. Si umukozi wani Hayubu, yeki ye kakudeta.

⁸ «Ku yukwo, muyabiire ishuuli zirinda, ne'bipanga birinda, munagende imwo'mukozi wani Hayubu. Yibyoo bitugwa, munabitange gabe matuulo go'kusiriiza hi'gulu liinyu. Haaho, uyo mukozi wani Hayubu, anamúhuunire. Ne'kyanya agambuuna hi'gulu liinyu, ngamúyuvwiriza. Na ndeke ukumùgirira nga kwo'buhwija bwinyu buli. Mukuba, ngiisi kwo mwâli kizi deta hi'gulu lyani, kutâli kwaniini. Si umukozi wani Hayubu, yehe akadeta íbiri ukuli hi'gulu lyani.»

⁹ Kwokwo, Herifaazi we'Temaani, na Biri-daadi we'Shuha, na Sofaari we'Nahama, banagira nga ngiisi kwo Rurema akababwira. Ne'kyanya Hayubu akabahuunira imwa Rurema, anamúyuvwa.

¹⁰ Uyo Hayubu, iri akaba keera ahuunira bira baage, Nahano anamúgalulira ibindu byage byoshi, nga kwo âli bihiiti ubwa mbere. Ee! Anamúheereza ubugira kabiri kaabyo.

¹¹ Ha nyuma, beene wabo banamúyijira, kuguma na'baali baage, na'biira baage booshi, banashangiira ibyokulya. Banamúyuvwirwa indengeerwa, iri banamúholeeza ku makuba gooshi go Nahano akamúleetera. Ngiisi muguma wabo, anamúheereza ifwaranga, kuguma ne'mbete ze'nooro.

¹² Uyo Hayubu, mu kihande kya kabiri kyo'burambe bwage, Nahano anamúgashaanira ingingwe bweneene, kiri ukuhima kwo âli mûgashaniiri ubwa mbere, anaba akola ne'bibuzi bihumbi ikumi na bina, ne'ngamiya bihumbi ndatu, ne'ngaavu bihumbi bibiri, na'mabuguma ga bapunda kihumbi.

¹³ Anaba kwakundi na'baana batabana balinda, na'banyere bashatu. ¹⁴ Munyere wage wa mbere, anamúyinika iziina Yemima. No'wa kabiri, anamúyinika Keziya. No'muzinda, anamúyinika iziina Kereeni-Hapuki. ¹⁵ Mu banyere booshi ba mu kihugo, ndaabo ábâli nonosiri nga yabo banyere Hayubu. Uyo Hayubu anayiji basigira ubuhyane, nga kwo akasigira na'bashijja baabo.

¹⁶ Iri hakatama, uyo Hayubu anaramba igindi myaka igana na makumi gana, anabona abijukulu na'bijukuluza booshi, kiri na tunjokoloza, halinde ku kibusi kana. ¹⁷ Iri hakazinda, anafwa akola mushaaja kongotwe we'myaka mingi.

**Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto
ye'kifuliiru
Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto
ye'kifuliiru (Bible)**

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fuliiru

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

871cddeb-c358-58e1-a46a-1b6006a51f3b